

(Illegale) adoptie, knelpunten en alternatieven

Studentnummer

[s305743]

Floor Straathof

[Masterscriptie nederlands recht]

Datum

[Juni 2009]

Begeleider

[Prof. Mr. P.
Vlaardingerbroek]

Tweede lezer

[Mr. J.P. van Roestel]

VOORWOORD

De laatste jaren is adoptie regelmatig in het nieuws geweest. Het betrof dan vaak negatieve berichtgeving over adoptieprocedures waarbij van alles mis leek te zijn. Voorbeelden zijn de zaak 'baby Donna' en 'baby Jayden'. Ook zochten uit het buitenland geadopteerden de media op om te verhalen over de negatieve psychische gevolgen die de adoptie voor hen heeft gehad. De berichtgeving raakte het algemene beeld dat over interlandelijke adoptie bestaat, namelijk dat de adoptiefouders het geadopteerde kind redden van een kansloos bestaan en dat het nieuwe gezin een gelukkig leven tegemoet gaat.

Het onderwerp interesseerde mij en nodigde uit om nader onderzoek te doen naar de problematische en juridisch interessante aspecten van interlandelijke adoptie. In deze scriptie zal ik aan de hand van literatuurstudie een inventarisatie maken van de relevante regelgeving en de knelpunten in de procedure. Ik zal afsluiten met een aantal aanbevelingen.

Inleiding	3
1. Een krimpende markt	4
1.1. Een kwetsbaar proces.	4
1.2. De adoptiemarkt.	6
1.2.1. Adoptiestromen.	6
1.2.2. Publieke opinie.	8
1.3. Gevolgen.	9
1.4. Tot slot.	10
2. Wetgeving en verdragen inzake adoptie.	12
2.1. Inleiding.	12
2.2. Burgerlijk recht.	12
2.2.1. Wet- en regelgeving.	14
2.2.2. De procedure tot adoptie van een buitenlands kind in negen stappen.	15
2.3. Het belang van het kind.	17
2.3.1. Subsidiariteitsbeginsel.	18
2.3.2. Geen ongepast geldelijk voordeel.	19
2.4. Slot.	20
3. Bestrijden van illegale adoptie in Nederland.	21
3.1. Inleiding.	21
3.2. Jurisprudentie illegale adopties.	23
3.3. Mogelijkheden van de rechter.	26
3.3.1. Adoptie wel/ niet uitspreken.	27
3.4. Alternatieven voor adoptie.	31
3.4.1. Pleegzorg.	31
3.4.2. Kafala.	34
3.5. Een realistisch beeld.	35
3.6. Zwakke adoptie.	35
3.7. Slot.	39
4. Conclusies en aanbevelingen.	40
4.1. Adoptie.	40
4.2. De toekomst van adoptie.	41
4.3. Ontdekken van een illegale adoptie.	42
4.4. Hervorming van de pleegzorg.	42
4.5. Invoering van de zwakke adoptie.	43
4.6. Slot.	44
Literatuurlijst.	47
Publicaties.	47
Jurisprudentie.	51

De schrijvende situaties die in de media over adoptie werden geportretteerd, hebben er toe geleid dat ik mijn onderzoek wilde richten op de vraag hoe dit tegengegaan kan worden.

De hoofdvraag van dit onderzoek zal zijn:

“Op welke wijze kan aan het verschijnsel van illegale adoptie in Nederland zo effectief mogelijk een halt worden toegevoerd, met inachtneming van het in het Haags adoptieverdrag beschreven belang van het kind. “

Om deze vraag te beantwoorden zal in hoofdstuk 1 een analyse worden gegeven van de positie van adoptie in Nederland en wereldwijd. Vervolgens zal in hoofdstuk 2 de relevante wet –en regelgeving alsmede de ter zake doende verdragen uiteen worden gezet. In hoofdstuk 3 zal een onderzoek worden gedaan ter beantwoording van de hoofdvraag aan de hand van de volgende deelvragen:

- *Wat moet de rechter in Nederland doen op het moment dat een illegale adoptie wordt opgemerkt?*
- *Welk alternatief kan aan aspirant-adoptiefouders geboden worden om de druk op de adoptiemarkt te verminderen?*
- *In hoeverre doet de huidige vorm van adoptie in Nederland recht aan de belangen van het kind?*

Uit dit onderzoek zullen in hoofdstuk 4 conclusies worden getrokken en aanbevelingen worden geformuleerd.

1. EEN KRIMPENDE MARKT

1.1. Een kwetsbaar proces.

Er is in Nederland decennia lang een discussie gevoerd of adoptie zou moeten worden ingevoerd in ons rechtssysteem. Uiteindelijk heeft de kinderbeschermingsgedachte de doorslag gegeven en is de mogelijkheid van adoptie of aanneming van kinderen voor het eerst ingevoerd bij de wet van 26 januari 1956.¹ Stond de kinderbeschermingsgedachte aan de wieg van de adoptie, inmiddels lijkt dit uitgangspunt te zijn verdrongen door de behoefte om kinderloosheid op te lossen.

Op 2 februari 2009 verscheen het bericht in de krant dat een Indonesisch ziekenhuis in Oost Java een baby zonder medeweten van de ouders liet adopteren tegen betaling van de bevallingskosten. De baby was al een maand gegijzeld omdat de ouders de keizersnede van 750 euro niet konden betalen. De politie is een onderzoek gestart naar de illegale adoptie, waarbij diverse medewerkers van het Subandi ziekenhuis in Jember betrokken zouden zijn. De baby is inmiddels weer terug bij de biologische ouders.²

Nieuws over illegale adopties komt niet alleen uit het buitenland. De zaak van baby Donna is eind 2005 veel in de publiciteit geweest. Hier ging het om een illegale adoptie door een Nederlands echtpaar. In 2004 kwamen een Belgische man en zijn partner met een Belgische draagmoeder overeen zijn kind te dragen. Afgesproken werd dat het kind dat geboren zou worden aan het Belgische stel ter beschikking zou worden gesteld. De relatie tussen de draagmoeder en het echtpaar raakte echter verstoord, ze kregen ruzie tijdens de zwangerschap. De draagmoeder stelde het kind - dat in februari 2005 geboren werd - op internet ter beschikking aan een Nederlands echtpaar, dat Donna sindsdien verzorgd en het voornemen heeft om het kind te adopteren.³ Op 26 oktober 2005 oordeelde de rechtbank Utrecht, dat er 'family life' was ontstaan tussen het Nederlandse echtpaar en baby Donna.⁴ Vervolgens besloot de rechtbank op 7 mei 2008 dat Baby Donna in goede handen is bij haar Nederlandse pleegouders.⁵ De rechtbank liet zich voor de uitspraak informeren door de Raad voor de Kinderbescherming, die onderzoek deed naar de huidige en toekomstige gezins- en

¹ Van der Linden 2006, p. 9.

² Algemeen Dagblad, 2 februari 2009.

³ Dossier baby Donna (via <http://dossier.rechtspraak.nl>)

⁴ LJN: AU4934.

⁵ LJN: BD1068.

leefsituatie van het kind. De Raad vond het niet verstandig om Donna uit het pleeggezin te plaatsen.

Een ander voorbeeld van een adoptie waar de voorgeschreven procedures niet zijn gevolgd kwam aan het licht in 2008. Een van man naar vrouw omgebouwde transseksueel heeft in 1998 een pasgeboren kind illegaal op haar naam weten te zetten met, naar eigen zeggen, hulp van een gemeenteambtenaar in Almere. Dat bleek in 2008 tijdens een rechtszaak in Lelystad waar de vrouw met haar zus, die draagmoeder was, en de biologische vader terechtstonden wegens valsheid in geschrifte. Omdat de wensmoeder transseksueel is, kwam het uit. Ze informeerde in verband met trouwplannen bij de burgerlijke stand naar haar geboorteakte en zo kwam uit dat ze nooit een kind had kunnen krijgen. Almere deed daarop aangifte tegen het paar.⁶ Een zaak die ook veel publiciteit heeft gekregen is die van baby Jayden. Baby Jayden is geboren in 2008 uit een relatie van een vrouw (de draagmoeder) en een man uit België. Echter een echtpaar uit Nederland (de wensouders) hebben baby Jayden in de registers van de Burgerlijke Stand in België laten opnemen als hun kind. Op deze zaak zal later nog dieper worden ingegaan.

Regelmatig duiken er verhalen op in de media waarin adoptieschandalen een rol spelen. Inmiddels zijn dit al lang geen geïsoleerde zaken meer. In 2000 gaf de Raad van Europa al aan dat praktijken waar internationale adoptie wordt getransformeerd in een markt die werkt onder de kapitalistische wetten van vraag en aanbod aan de orde van de dag zijn.⁷ Adoptiecriticus Roelie Post⁸ noemt adoptie in haar boek *Romania - for export only; the untold story of the Romanian 'orphans'*, 'een legale vorm van kinderhandel'.

Gezien bovenstaande zou men bijna gaan denken dat interlandelijke adoptie alleen ellende en tragiek in de hand werkt en dat het niet het doel bereikt waar het voor bedoeld is, namelijk het belang van het individuele buitenlandse kind te dienen in die gevallen waarin in het land van herkomst geen mogelijkheid is om te worden opgevangen in een gezin met zicht op een stabiele toekomst. Zo ver wil ik niet gaan. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het voor de ontwikkeling van een kind het best is om op te groeien in een gezin. Juffer stelt in haar inaugurele rede dat zij volmondig moet beamen dat adoptie als optie opweegt tegen het alternatief namelijk het niet geadopteerd worden en opgroeien in een kindertehuis.⁹ Ook de Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie neemt in haar rapport over Interlandelijke adoptie 'alles van waarde is weerloos' als uitgangspunt dat afschaffing van

⁶ Algemeen Dagblad 28 november 2008.

⁷ Raad van Europa 2000.

⁸ Post 2007, p. 270.

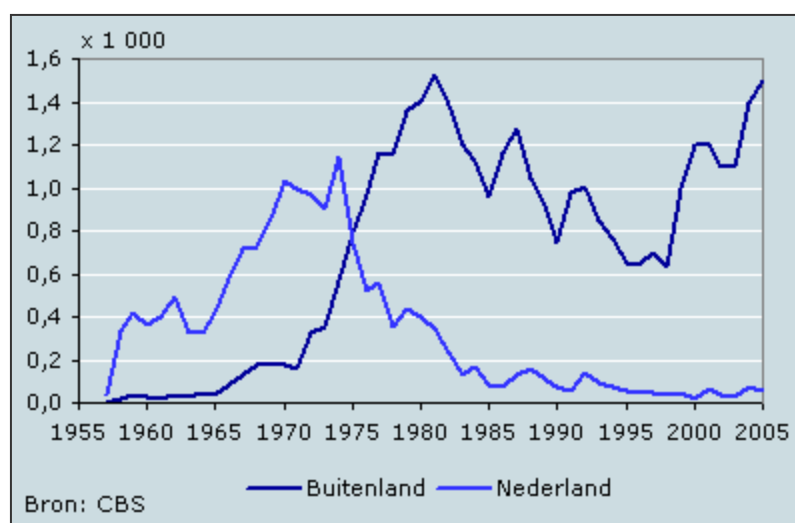
⁹ Juffer 2002, p.15.

interlandelijke adoptie niet strookt met de belangen van het kind om in een gezin op te groeien.¹⁰ Interlandelijke adoptie moet slechts worden overwogen wanneer pleegzorg, of adoptie in het land van herkomst niet mogelijk is gebleken. In de situatie dat opvang in een gezin in het land van herkomst niet mogelijk is, biedt interlandelijke adoptie momenteel wel het enige alternatief.

1. 2. De adoptiemarkt.

1. 2. 1. Adoptiestromen.

In Nederland is het sinds 1956 mogelijk om een kind te adopteren. Sindsdien zijn in Nederland 60 duizend kinderen geadopteerd. Ongeveer tweederde van die kinderen is afkomstig uit het buitenland.

Figuur 1.1: Herkomst adoptie.

In de eerste helft van de twintigste eeuw werden kinderen steeds vaker in pleeggezinnen geplaatst. De rechtspositie van de pleegouders en de pleegkinderen was niet sterk omdat de ouders het kind altijd weer konden opeisen. Ook hadden de pleegouders geen zorgplicht. Met de invoering van de adoptiewet in 1956 veranderde dit: vanaf dat moment kon een pleegkind als wettig kind worden opgenomen in een adoptiegezin. Tot het einde van de jaren zestig werden jaarlijks enkele honderden kinderen geadopteerd. Dit waren voornamelijk kinderen die afkomstig waren van Nederlandse ongehuwde moeders.¹¹ Daarna nam het aantal adopties snel toe tot 2,4 duizend in 1981. In de jaren daarna daalde dit geleidelijk tot ruim 900 adopties in 1998. Sindsdien is het aantal adopties weer fors toegenomen tot 1,7 duizend in 2005. Vanaf het midden van de jaren zeventig liep de adoptie van Nederlandse kinderen terug terwijl adoptie

¹⁰ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 31.

¹¹ Meuwese e.a. 2005, p. 384.

van buitenlandse kinderen sterk toenam. In 1981 was het aantal gewone adopties uit andere landen gestegen tot meer dan 1,5 duizend.¹²

Op advies van de Bijzondere Commissie van de Haagse Confederatie voor Internationaal Privaatrecht besloot het ministerie van Justitie in 2001 om nieuwe aanvragen voor adoptie van kinderen uit Guatemala op te schorten totdat de situatie daar in voldoende mate was verbeterd. De Haagse confederatie baseerde haar besluit op basis van een rapport van de Verenigde Naties. Er bleek veel onduidelijkheid over de afstandprocedures. Moeders werden mogelijk onder druk gezet door criminele organisaties om afstand te doen van hun kind. Ook zou er sprake zijn van kinderhandel en mogelijk kinderroof.¹³ In mei 2003 werd door het ministerie van Justitie ook besloten om adopties vanuit Cambodja met onmiddellijke ingang op te schorten. Op verzoek van het ministerie van Justitie had de Nederlandse ambassade in Thailand onderzoek gedaan naar de adoptieprocedure in Cambodja. Hieruit bleek dat deze procedure op een aantal belangrijke punten niet voldoet aan de vereisten. Het was bijvoorbeeld bijna onmogelijk om de status van een kind vast te stellen. In het door corruptie geteisterde Cambodja is een geboortebewijs of een bewijs van verlatenheid voor een zeer gering bedrag te verkrijgen. Hiermee kan de opname van kinderen in een kindertehuis of adoptiecentrum worden geformaliseerd. Adoptiebemiddelaars kopen kinderen van hun biologische ouders voor luttele bedragen. Tevens meldde de ambassade dat de biologische ouders vaak onbekend zijn met de adoptieprocedure of zelfs niet weten dat het afgestane kind voor interlandelijke adoptie in aanmerking komt. In de rapportage wordt verder aangegeven dat in Cambodja door de autoriteiten geen moeite wordt gedaan om alternatieve opvang in het land zelf te zoeken, ze zetten zich bijvoorbeeld niet in voor binnenlandse adopties, hetgeen de eerste stap dient te zijn. Op basis van de rapportage heeft het Ministerie van Justitie de conclusie getrokken dat de adoptieprocedure in Cambodja ernstig afwijkt van de uitgangspunten en waarborgen geformuleerd in het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind en het Haags Adoptieverdrag.

Bovenstaande beschrijft een trend die zich sinds 2005 heeft ingezet; Interlandelijke adoptie loopt gestaag terug. Roemenië sloot in 2001 de deuren, en ook andere landen laten een voortdurend proces van vertragingen, tijdelijke sluiting en heropening zien. Landen die onder de aandacht raken met verhalen over corruptie en adoptieschandalen zijn onder andere, Cambodja, Guatemala, Vietnam, China, India, Rusland en Haïti.¹⁴

¹² CBS 2006.

¹³ Persbericht, Ministerie van Justitie, 23 februari 2001.

¹⁴ Post 2008, p. 33.

Desondanks blijkt uit onderzoek dat adoptie een regelrechte groeimarkt is. Wereldwijd worden er op dit moment jaarlijks circa 45.000 kinderen geadopteerd.¹⁵ Het aantal adopties ligt nu twee keer zo hoog als tien jaar geleden en is verdrievoudigd ten opzichte van de jaren tachtig.

Nederland staat zesde op de lijst van landen met het hoogste adoptieratio. Adoptieratio is een demografisch verhoudingsgetal waarbij het aantal adopties gekoppeld wordt aan het aantal levend geboren. Per 1000 levendgeborenen heeft Nederland 6,9 geadopteerden. Belangrijke exportlanden van adoptiekinderen (dus met een negatieve adoptieratio) zijn Bulgarije, Wit-Rusland, Guatemala en Rusland. Het is zeer opvallend dat als de adoptieratio wordt afgezet tegen het welvaartsniveau van een land, het niet de allerarmste landen zijn die het meeste kinderen afstaan, van de achttien belangrijkste donorlanden vallen er maar vier in de categorie 'low income'.¹⁶ Hieruit blijkt dat adoptie niet alleen wordt gestuurd door welvaart, maar dat andere factoren ook een rol spelen. Historische bindingen, geografische nabijheid, geboortepolitiek en algemeen beleid zijn hier voorbeelden van.

De wereldmarkt voor adoptiekinderen is de afgelopen jaren fundamenteel van karakter veranderd.¹⁷ Tijdens de eerste adoptiegolf in de jaren zeventig werd deze markt nog grotendeels aangestuurd door het aanbod. Het aanbod was nog groter dan de vraag, oorlog en armoede in de wereld waren de oorzaak van groot aanbod kinderen die beschikbaar waren voor adoptie. Adoptie was liefdadigheid en van een economische waarde van kinderen was nog geen sprake. Met het groeiende aantal adopties veranderde dit beeld. De vraag steeg en de markt vercommercialiseerde en werd professioneel. Er ontstonden wachtlijsten en de economische waarde van kinderen steeg. Deze economische krachten hebben onvermijdelijk ongewenste gevolgen. Vraag lokt aanbod uit.

1. 2. 2. Publieke opinie.

Het is een veranderlijk ding, de publieke opinie, ook waar die adoptie betreft. In de jaren zeventig werden adoptiefouders gezien als weldoeners, die een beschadigd en kansloos kind een nieuwe toekomst boden. Adoptie werd gezien als een geaccepteerd en gewaardeerd westers antwoord op de weeshuizen vol hongerende kinderen, als een combinatie van ontwikkelingshulp en jeugdhulpverlening.¹⁸ De gedachte heerste dat omgevingsfactoren bepalend zijn voor wie iemand is en hoe hij zich ontwikkelt. In deze zienswijze was adoptie nauwelijks een probleem en in veel gevallen zelfs een verbetering voor het kind. Als de

¹⁵ Selman 2006.

¹⁶ Idem.

¹⁷ Slot 2008.

¹⁸ Juffer 2002.

biologische ouders niet in staat zijn voor het kind te zorgen, is het kind beter af voor ouders die daar wel de mogelijkheden toe hadden.¹⁹

De stemming sloeg om in de jaren tachtig, toen bleek dat liefde niet alle wonden heelt en dat gezinnen onder de roze wolk soms met flinke problemen worstelden. In de jaren tachtig was er veel negatieve publiciteit over buitenlandse adoptiekinderen. Kinderen zijn misschien toch niet gebaat bij adoptie, zij worden probleemkinderen, was toen het beeld wat in de media naar voren kwam. Naar aanleiding van deze berichten ontstond de discussie of kinderen op de lange duur wel gebaat zijn bij een interlandelijke adoptie. Het beeld uit de jaren zestig en zeventig, waar de omgevingsfactoren als belangrijkste worden geacht bij de ontwikkeling van een kind is inmiddels genuanceerd. De persoonlijke factoren die in het eigen genetische materiaal besloten liggen blijken belangrijker te zijn dan lange tijd werd aangenomen.²⁰ Dit hoeft niet te betekenen dat adopties niet succesvol kunnen verlopen, maar geeft in ieder geval aan dat een adoptie niet per definitie onproblematisch is. Uit onderzoek bleek dat adoptiekinderen tijdens de basisschoolleeftijd en de pubertijd in vergelijking met niet-geadopteerde kinderen wat meer gedragsproblemen hebben, maar dat de omvang van het gedragsprobleem van adoptiekinderen relatief bescheiden is te noemen.²¹ Als een van de redenen dat de meeste adoptiekinderen zich goed ontwikkelen en dat slechts een minderheid van de adoptiegezinnen met ernstige problemen te maken krijgt wordt de extra inzet voor de opvoeding genoemd.²² Adoptiefouders hebben door opvoedingsvoorlichting vaak meer kennis van de problemen die kunnen ontstaan op de opvoeding van een adoptiekind. Adoptiefouder zetten zich vaak meer dan gemiddeld in voor een goed verloop van de opvoeding. In de jaren negentig kwam adoptie in een wat realistischer daglicht te staan. Procedures werden zorgvuldiger en het Haags Adoptieverdrag kwam in 1993 tot stand en is inmiddels ondertekend door 66 landen.

1. 3. Gevolgen.

In de huidige situatie wordt adoptie in toenemende mate gestuurd door de kinderwens van de aspirant adoptiefouders. In westerse landen is de keuze om een buitenlands kind te willen adopteren, vaak ingegeven door de lang gekoesterde wens van de aspirant adoptiefouders.

¹⁹ Slot 2008, p.12.

²⁰ Ibid .p.12

²¹ Juffer 2002.

²² Hoksbergen & Walenkamp, 2000.

Vaak is adoptie de enig overblijvende oplossing voor het stichten van een gezin aan het einde van een langdurig en emotioneel proces om een biologische eigen kind te krijgen.²³

Het, vermeende, recht op een kind kan voor sommige betrokkenen zelfs zo ver gaan dat zij de rechten van kinderen schenden. Misbruik van adoptieprocedures, kinderhandel, verstrekking van valse informatie of identiteitspapieren, het onder druk zetten van een ouder om zijn kind af te staan, het zijn maar enkele van de ongeoorloofde praktijken die samen kunnen gaan met deze trend. In plaats dat het belang van het kind het doorslaggevend criterium in de adoptie is, wordt het kind slachtoffer van andere belangen.²⁴ Er is een combinatie ontstaan van adoptie en commercie, doordat de vraag in westerse landen naar adoptiekinderen het aanbod verre overtreft. Dit heeft geleid tot schrijnende excessen. Terwijl de adoptiemarkt in de jaren zeventig nog door aanbod van kinderen werd bepaald kun je inmiddels niet meer ontkennen dat de markt door de vraag wordt aangestuurd.

De beschreven situatie leidt tot illegale adoptie. Van illegale adoptie is mijn inziens sprake als er een kind buiten de officiële kanalen om wordt geadopteerd, dan wel ter adoptie wordt aangeboden. Het adopteren buiten de officiële kanalen om zie ik als een adoptie waarbij de adoptiepapieren onvolledig zijn of geboortecertificaten en afstandsverklaringen zijn vervalst. Illegale adoptie is dus een breed, en vrij abstract begrip. Er is bijvoorbeeld sprake van illegale adoptie als wensouders zelf een kind uit het buitenland halen (zonder beginseltoestemming van de Minister van Justitie) en – na het kind een periode te hebben opgevoed en verzorgd – naar de rechter stappen om adoptie van het kind te verzoeken. Deze handelwijze brengt risico's met zich in die zin dat zonder overheidscontrole kinderen vanuit het buitenland kunnen worden meegenomen, waarbij sprake kan zijn van kinderhandel. Door de omzeiling van de vreemdelingenprocedure wordt de Nederlandse overheid bij het adoptieverzoek voor een voldongen feit gesteld, hetgeen indruist tegen de wettelijke vereisten.

1. 4. Tot slot.

Uit de bestudering van de huidige adoptiemarkt kan als belangrijkste conclusie worden getrokken dat adoptie in het laatste decennia is uitgegroeid tot een wereldwijde markt. Het aantal ongewenst kinderlozen groeit. Voor hen is adoptie steeds vaker het laatste redmiddel. De wachttijden voor een adoptie zijn vaak erg lang, het kan jaren duren. Door de afname van het aantal buitenlandse adoptiekinderen dat via de officiële weg wordt aangeboden komt het steeds vaker voor dat wensouders voor het illegale circuit kiezen. De combinatie van adoptie en handel, ontstaan doordat de vraag in westerse landen naar

²³ Meuwese e.a. p. 403.

²⁴ Saclier 1999.

adoptiekinderen het aanbod overtreft, heeft geleid tot stuitende uitwassen. Adoptie is big business. In het hierop volgende hoofdstuk zal worden ingegaan op de wetgeving en verdragen en andere internationale instrumenten die in de afgelopen decennia tot stand zijn gekomen om illegale en ongewenste praktijken te voorkomen en juridische problemen te vermijden. Duidelijke afspraken tussen landen en zorgvuldige procedures moeten waarborgen dat interlandelijke adoptie uitsluitend plaatsvindt in het belang van het kind en dat schending van de rechten van het kind in de totstandkoming van adoptie tegen wordt gegaan.²⁵

²⁵ Meuwese e.a. 2005, p.385.

2. WETGEVING EN VERDRAGEN INZAKE ADOPTIE.

2. 1. Inleiding.

Als Nederlandse ouders een kind willen adopteren worden zij geconfronteerd met een heel pakket aan regelgeving. In dit hoofdstuk zal een overzicht worden gegeven van de bestaande wet- en regelgeving. De belangrijkste adoptiewetten zullen uitvoerig worden besproken. Duidelijke afspraken tussen landen en procedures die nauwkeurig moeten worden gevolgd moeten ervoor zorgen dat (interlandelijke) adoptie uitsluitend plaats vindt in het belang van het kind en dat schending van de rechten van het kind in de totstandkoming van adoptie wordt tegengegaan. Het Haags Adoptieverdrag en artikel 21 van het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) zijn instrumenten die specifiek in het leven zijn geroepen om de rechten van het kind bij (interlandelijke) adoptie te waarborgen. Niet alle interlandelijke adopties kunnen echter via het Haags adoptieverdrag tot stand komen, omdat niet alle herkomst- landen het Haags adoptieverdrag hebben geratificeerd. Daarom is ook de Wet conflictrecht adoptie (Wcad) van belang voor adopties uit landen die niet aangesloten zijn bij het Haags adoptieverdrag, en tevens de Vreemdelingenwet, het Vreemdelingenbesluit en Titel 12 van het Burgerlijk wetboek.

Op de weg naar de adoptie van een buitenlands kind komen wensouders buiten bovengenoemde verdragen en wetten ook nog, bewust of onbewust, in aanraking met het VN-kinderrechtenverdrag, en de Europese conventie inzake adoptie van 27 november 2008. De wet- en regelgeving die in dit hoofdstuk besproken wordt is voornamelijk van toepassing op de adoptie van een buitenlands kind. Onder een buitenlands kind wordt verstaan: ' Een buiten Nederland geboren, de Nederlandse nationaliteit niet bezittende minderjarige in de zin van de Nederlandse wet, die in Nederland met het oog op adoptie in een ander gezin dan het ouderlijke wordt of zal worden verzorgd en opgevoed in zodanige omstandigheden dat de verzorgers de plaats van de ouders innemen.'²⁶

2. 2. Burgerlijk recht.

Zoals al eerder is benadrukt berust adoptie in ons recht niet op een overeenkomst tussen adoptanten en degene die het kind wil afstaan, maar is deze vooral bedoeld als een maatregel

²⁶ Vreemdelingencirculaire, Hoofdstuk B, Artikel 3.

van kindbescherming voor die gevallen dat een kind niets meer van zijn oorspronkelijke ouders te verwachten heeft.²⁷ Dit beginsel is in de wet vastgelegd in Titel 12 van het Burgerlijk Wetboek (BW) waarin de adoptie is geregeld. De vereisten die zijn neergelegd in deze titel gelden zowel voor de adoptie van kinderen die in Nederland zijn geboren als voor kinderen die uit het buitenland komen.

Artikel 1:227 BW bepaalt dat adoptie geschiedt door een uitspraak van de rechtbank op verzoek van twee personen samen of op verzoek van één persoon alleen. Dit verzoek kan door twee personen samen slechts worden gedaan, indien zij tenminste drie aaneengesloten jaren onmiddellijk voorafgaande aan de indiening van het verzoek met elkaar hebben samengeleefd. Het verzoek door de adoptant die echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van de ouder is, kan slechts worden gedaan, indien hij tenminste drie aaneengesloten jaren onmiddellijk voorafgaande aan de indiening van het verzoek met die ouder heeft samengeleefd.²⁸ Een belangrijk vereiste is neergelegd in artikel 1:227 lid 3 BW, want hierin is bepaald dat adoptie alleen is toegestaan als de adoptie in het kennelijk belang van het kind is en op het tijdstip van het verzoek tot adoptie vaststaat en voor de toekomst redelijkerwijs te voorzien is dat het kind niets meer van zijn ouder of ouders in de hoedanigheid van ouder te verwachten heeft.

Voorwaarde voor adoptie is verder dat het kind op de dag van het eerste verzoek minderjarig is. De gedachte achter deze bepaling, die is neergelegd in artikel 1:228 lid 1 sub a BW, is dat het doel van adoptie niet is kinderen te bezorgen aan ouders die wensouders zijn, maar dat adoptie altijd moet worden uitgevoerd om de belangen van het kind in kwestie te beschermen. Uit deze gedachte volgt dat kinderen die de meerderjarigheid hebben bereikt, geen belang meer hebben bij de adoptie.²⁹ In het beschreven artikel is tevens neergelegd dat een kind dat de leeftijd van 12 jaar heeft bereikt een vetorecht heeft over zijn adoptie. Als een aspirant-adoptiekind zelf ernstige bezwaren heeft tegen de adoptie zal de rechter, indien hij van mening is dat het kind in kwestie een overwogen standpunt inneemt, de adoptie niet in het kennelijk belang van het kind achten.³⁰ In artikel 1:228 lid 1 sub f BW is een nadere bepaling betreffende de verzorgingsduur opgenomen. Vereist is dat de adoptant het kind gedurende tenminste drie aaneengesloten jaren heeft verzorgd en opgevoed of, in geval van adoptie door twee personen samen, dat zij het kind gedurende tenminste een jaar hebben verzorgd en opgevoed; indien de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van de ouder het kind adopteert, geldt dat de adoptant en die ouder het kind gedurende

²⁷ Wortmann & van Duijvendijk-Brand 2009, P. 172.

²⁸ Artikel 1:227 BW

²⁹ Vlaardingerbroek e.a. 2008a, p. 277.

³⁰ Ibid, p. 278.

tenminste een jaar hebben verzorgd en opgevoed, tenzij het kind wordt geboren uit de relatie van de moeder met een levensgezel van gelijk geslacht. Verder is bepaald dat adoptie niet mag plaatsvinden als het kind een kleinkind van de adoptant is (1:228 lid 1 sub e BW). De adoptant of ieder der adoptanten moet tenminste achttien jaren ouder dan het kind moet zijn (1:228 lid 1 sub c BW), dit in overeenstemming met het minimum leeftijdsverschil dat tussen ouders en kind gebruikelijk is, ook omdat adoptie in het kennelijk belang van het kind moet zijn.³¹ In 1:228, lid 1 sub d, BW is het vereiste neergelegd dat geen van de juridische ouders het verzoek tegenspreekt en in 1:228, lid 1 sub e, BW is bepaald dat de minderjarige moeder van het kind op de dag van het verzoek de leeftijd van zestien jaar moet hebben bereikt.

De rechtsgevolgen van een adoptie zijn dezelfde als die worden verbonden aan een gewone afstammingsrelatie tussen kind en ouder. De oorspronkelijke familierechtelijke betrekkingen tussen het geadopteerde kind en zijn biologische ouders worden verbroken. Daarvoor in plaats komt de familierechtelijke betrekking van het geadopteerde kind en zijn adoptiefouders. In de literatuur bestaat een discussie of adoptie gezien deze verstrekkende rechtsgevolgen überhaupt wel in het belang van het kind is. Op deze discussie zal in het volgende hoofdstuk uitvoerig worden ingegaan.

2. 2. 1. Wet- en regelgeving.

Tot de belangrijkste adoptiewetten behoren de Wet opnemingswet buitenlandse kinderen ter Adoptie (Wobka), het Haags Adoptieverdrag en de Wet conflictenrecht adoptie (Wcad). De regeling van de interlandelijke adoptie is in belangrijke mate gebaseerd op de Wobka en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. Het Haags Adoptieverdrag heeft als doel problemen met betrekking tot interlandelijke adoptie en de daaruit voortvloeiende rechtsgevolgen te vermijden.³² In artikel 1 van het Haags Adoptieverdrag zijn de doelen neergelegd die dit verdrag probeert te bewerkstelligen. Het verdrag heeft als doel waarborgen vast te leggen om te verzekeren dat interlandelijke adoptie op zodanige wijze plaatsvindt dat het hoogste belang van het kind daarmee is gediend en de grondrechten die hem volgens het internationale recht toekomen worden geëerbiedigd. Verder beoogt het verdrag een samenwerkingsverband tussen de verdragsluitende staten in het leven te roepen ten einde te verzekeren dat deze waarborgen in acht worden genomen en ontvoering, verkoop van of handel in kinderen aldus worden voorkomen. Een laatste doelstelling is gelegen in de erkenning van overeenkomstig het Verdrag tot stand gekomen adopties in de

³¹ Vlaardingerbroek e.a. 2008, p. 282.

³² Van der Linden 2006, p. 78.

verdragsluitende staten te verzekeren.³³ Om deze doelstellingen te bereiken bevat het verdrag specifieke regels met betrekking tot de toestemming tot de adoptie, van zowel de natuurlijke ouders als het kind zelf, maar ook voor degenen die zich met de bemiddeling van de adoptie bezig houden. De vergunninghouders moeten aan strenge eisen voldoen. Het Haags Adoptieverdrag verplicht elke verdragsstaat om een centrale autoriteit aan te wijzen die de nakoming van de door het verdrag aan haar opgelegde waarborgt.³⁴ In Nederland is de minister van Justitie belast met deze taak.³⁵ Het verdrag is een belangrijk instrument om problemen en uitwassen betreffende interlandelijke adoptie in te perken.

De Wcad is in het leven geroepen om een einde te maken aan de situatie dat Nederlandse ouders, die in het buitenland een kind rechtsgeldig hebben geadopteerd, verplicht waren om bij de Nederlandse rechter een nieuw adoptieverzoek in te dienen om de adoptie in Nederland erkend te krijgen en om het Nederlanderschap voor het geadopteerde kind te verwerven. Deze gang van zaken was het gevolg van artikel 5 lid 1. van de Rijkswet op het Nederlanderschap. Dit artikel bepaalde: 'Nederlander wordt het kind dat in Nederland, de Nederlandse Antillen of Aruba bij rechterlijke uitspraak is geadopteerd'. De Wcad maakt een einde aan deze gang van zaken en maakt het mogelijk dat de buitenlandse adoptie in Nederland wordt erkend mits is voldaan aan de vereisten dat de adoptie is uitgesproken door een bevoegde autoriteit in een vreemde staat waar zowel de adoptiefouders en het kind ten tijde van het verzoek tot adoptie als ten tijde van de uitspraak hun vaste verblijfplaats hadden of de adoptie moet zijn uitgesproken door een ter plaatse bevoegde autoriteit van de vreemde staat waar hetzij de adoptiefouders, hetzij het kind zowel ten tijde van het verzoek tot adoptie als ten tijde van de uitspraak hun gewone verblijfplaats hadden.³⁶

2. 2. 2. De procedure tot adoptie van een buitenlands kind in negen stappen.

De opnemings van buitenlandse kinderen ter adoptie is geregeld in de Wobka. Deze wet strekt mede tot uitvoering van het per 1 oktober 1998 voor Nederland in werking getreden Haags Adoptieverdrag. De adoptieprocedure die Nederland kent is dus gebaseerd op het Haags Adoptieverdrag. Deze procedure verloopt in negen stappen en gaat van start met het indienen van de aanvraag tot verkrijging van beginseltoestemming. Na het indienen van deze aanvraag toetst de Stichting Adoptievoorziening of voldaan wordt aan de voorwaarden om toegelaten te worden tot de adoptieprocedure. Criteria die worden getoetst zijn onder meer de leeftijd en

³³ Artikel 1, Verdrag inzake de bescherming van kinderen en de samenwerking op het gebied van de interlandelijke adoptie, 's-Gravenhage, 29-05-1993

³⁴ Van der Linden 2006, p. 79.

³⁵ Artikel 2, lid 1. Uitvoeringswet.

³⁶ Voorwaarden voor erkenning op grond van artikel 6 of 7 van de Wet conflictrecht adoptie.

burgerlijke status van de aanvrager.³⁷ De aspirant adoptiefouders moeten vervolgens voorlichtingsbijeenkomsten bijwonen, die worden verzorgd door de Stichting Adoptievoorzieningen. In deze zes bijeenkomsten wordt aan de hand van verschillende thema's informatie verstrekt over zaken die in adoptiegezinnen speciale aandacht verdienen. Bij de volgende stap in de procedure komt de Raad voor de Kinderbescherming in beeld. De raad adviseert de Minister van Justitie over het geven van de beginseltoestemming. Doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen op het gebied van de geschiktheid van de aanvragers van de beginseltoestemming om een (buitenland) adoptiekind op te voeden.³⁸ Het Ministerie van Justitie besluit op grond van het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming tot het al dan niet verlenen van een beginseltoestemming. Als de beginseltoestemming wordt verleend krijgen de ouders het recht om een kind te adopteren. Nu breekt de fase van bemiddeling aan in de adoptieprocedure. In deze fase wordt gezocht naar de meest geschikte ouders voor een kind dat voor adoptie in aanmerking komt. De bemiddeling gebeurt volledig door een vergunninghouder.

Voorheen was het mogelijk dat aspirant adoptiefouders via een eigen contact in het buitenland de basis legden voor een adoptie, ook wel deelbemiddeling genoemd. Dit was alleen mogelijk in landen die niet aangesloten zijn bij het Haags Adoptieverdrag. Minister Hirsch Ballin van Justitie is echter voornemens om de mogelijkheid van deelbemiddeling door 'zelfdoeners' af te schaffen. Daarmee neemt hij de aanbeveling over van de Commissie-Kalsbeek, die in mei 2008 een advies over diverse aspecten van interlandelijke adoptie heeft uitgebracht. De Commissie oordeelt dat deelbemiddeling het risico van oneigenlijke geldstromen vergroot, omdat de Centrale autoriteit de in het land van herkomst te betalen bedragen in geval van deelbemiddeling uitsluitend vooraf op basis van ramingen controleert. De Commissie is van oordeel dat het belang van het kind ertoe dient te leiden dat deelbemiddeling wordt afgeschaft. Gelet op het risico van onvoldoende controleerbaarheid van deelbemiddeling, de grotere gevoeligheid voor onregelmatigheden en gelet op de omstandigheid dat deelbemiddeling de in het Haags Adoptieverdrag verankerde waarborgen ondermijnd komt de Commissie tot deze conclusie.³⁹

De vergunninghouder en de instanties in het land van herkomst koppelen een kind aan de aspirant-adoptiefouders. Als er sprake is van een succesvolle 'matching' wordt het adoptiekind aan de adoptieouders voorgesteld. Als dit voorstel wordt geaccepteerd kan vervolgens de aankomst van het kind in het gezin worden geregeld. Wanneer het buitenlandse kind ter adoptie naar Nederland komt uit een land wat niet is aangesloten bij het Haags

³⁷ Artikel 4, Wobka.

³⁸ Artikel 5, Wobka.

³⁹ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 9.

adoptieverdrag, zal moeten worden voldaan aan de vereisten van de vreemdelingenwetgeving en dient het kind binnen acht dagen na aankomst in Nederland te worden aangemeld bij de gemeente en bij het hoofd van de plaatselijke politie.⁴⁰ Dit om een vergunning voor verblijf te verkrijgen; deze vergunning wordt in beginsel verleend voor een jaar. Bij binnenkomst in Nederland moet ook aan de vereisten van artikel 8 Wobka worden voldaan, dit betekent dat het buitenlandse kind niet ouder dan zes jaar mag zijn, de adoptiefouders een medische verklaring moeten hebben inzake de gezondheid van het buitenlandse kind, er moet kunnen worden aangetoond dat de afstand van het kind in het buitenland naar behoren is geregeld en dat de autoriteiten in het land van herkomst instemmen met de adoptie. De vervolprocedure als het kind in Nederland is, is verschillend al naar gelang het kind uit een land komt dat bij het Haags Adoptieverdrag is aangesloten. Een adoptie uit een land dat is aangesloten bij het Haags adoptieverdrag wordt van rechtswege in Nederland erkend.⁴¹ Wanneer de adoptie in het land van herkomst wel is uitgesproken, maar het land geen verdragsstaat is moet de Nederlandse rechter de buitenlandse adoptie erkennen. Als de gehele procedure juist is doorlopen is deze erkenning slechts een formaliteit. De Wet Conflictenrecht Adoptie geeft de vereisten aan welke moet worden voldaan om tot erkenning van de adoptie over te kunnen gaan. De zaak verandert echter als de procedure niet correct is verlopen, en de aspirant adoptiefouders bijvoorbeeld geen beginseltoestemming hebben. Een adoptie uit het een niet-verdragsland wordt dan niet van rechtswege in Nederland erkend⁴², er zal dan aan de vereisten uit de vreemdelingenwetgeving moeten worden voldaan. Situaties waar dit zich voordoet zullen in het volgende hoofdstuk worden besproken.

2. 3. Het belang van het kind.

(Interlandelijke) adoptie is met vele wettelijke vereisten omgeven. Artikel 13 UN Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with special reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally (VN-Verklaring) geeft aan wat het doel is van adoptie. In de (inter)nationale regelingen staat het kindbeschermingsmotief bij adoptie voorop: het gaat er in beginsel om aan kinderen die niet door hun eigen ouders kunnen worden opgevoed een permanent gezin te verschaffen. Andere doelstellingen, bijvoorbeeld de behoefte van wensouders aan een kind, kunnen daarbij ook een rol spelen, maar die andere doelstellingen mogen niet de doorslag geven.⁴³ In

⁴⁰ Vlaardingerbroek e.a. 2008a, p. 301.

⁴¹ Artikel 23. Haags Adoptieverdrag.

⁴² Artikel 7. Wcad.

⁴³ Vlaardingerbroek 2008b, p. 58.

het geval van interlandelijke adoptie staat het belang van het kind uitdrukkelijk voorop. Artikel 21 van het IVRK spreekt van ‘paramount consideration’. Het kan bij adoptie niet voorkomen dat het belang van andere betrokkenen gelijk of zwaarder weegt, het belang van het kind gaat boven het belang van adoptiefouders. Door de grote belangen die er spelen bij adoptie is het zeer belangrijk in verschillende concrete situaties goed in de gaten te houden wat het belang van het kind nu werkelijk is.⁴⁴ Bij een kind moeten geschikte ouders worden gezocht, niet andersom. Het kan niet zo zijn dat vergunningshouders op zoek gaan naar een geschikt kind voor ouders die zich hebben gemeld. Dit beginsel volgt uit het vooropstellen van het belang van het kind.⁴⁵ Het IVRK en het Haags Adoptieverdrag kennen daarom bepalingen die het begrip “belang van het kind” invullen en geven waarborgen om het te beschermen. Zo zijn er een aantal grondbeginselen die moeten waarborgen dat het belang van het kind in concrete adoptieprocedures niet wordt geschonden, te weten het subsidiariteitsbeginsel en het beginsel dat er geen ongepast geldelijk voordeel mag worden behaald door betrokkenen in de adoptieprocedure.

2. 3. 1. Subsidiariteitsbeginsel.

In de adoptieverdragen staat het subsidiariteitsbeginsel centraal, artikel 4 van het Haags Adoptieverdrag geeft duidelijk uiting aan dit beginsel. In dit artikel staat dat een interlandelijke adoptie alleen mag plaats vinden indien de bevoegde autoriteiten van de staat van herkomst naar behoren de mogelijkheden hebben onderzocht tot plaatsing van het kind in zijn staat van herkomst en hebben vastgesteld dat een interlandelijke adoptie het hoogste belang dient van het kind. Ook artikel 3 van de VN-verklaring⁴⁶ zegt: ‘Priority should be given to raising the child in his/her own family, if it is in the child’s best interests: to maintain him/her (prevention) or reinstate him/her in his family of origin or the extended family.’⁴⁷ Interlandelijke adoptie is dus een ultimum remedium.⁴⁸

Uit het IVRK valt af te leiden dat het een van haar uitgangspunten is dat het belang van het kind het best gediend is als het kind, wanneer mogelijk, kan opgroeien bij zijn biologische ouders (artikel 7 en 9 IVRK). Artikel 9 lid 1 IVRK bepaalt dat de staten die bij het verdrag zijn aangesloten ervoor moeten zorgen dat een kind niet tegen zijn zin van zijn ouders wordt gescheiden. Een uitzondering hierop kan worden gemaakt indien de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht

⁴⁴ Lenters 2006, p. 58.

⁴⁵ Ibid, p. 59.

⁴⁶ UN Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with Special Reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally.

⁴⁷ ISS/IRC 2005.

⁴⁸ Artikel 4 sub b Haags Adoptieverdrag.

en de toepasselijke procedures beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. In artikel 20 IVRK worden waarborgen gegeven voor gezinsvervangende zorg.⁴⁹ In lid 3 van dit artikel wordt een opsomming gegeven van alternatieve vormen van zorg voor kinderen die tijdelijk of blijvend niet door hun ouders kunnen worden opgevoed. In artikel 20 lid 3 wordt de term ‘indien noodzakelijk’ gebezigd, hieruit kan worden afgeleid dat aan de plaatsing in een kindertehuis niet de voorkeur wordt gegeven.⁵⁰ Dit standpunt wordt ook vanuit het ontwikkelingsperspectief van het kind onderschreven.⁵¹ Lenters nuanceert deze uitspraak door te stellen dat Interlandelijke adoptie pas de voorkeur heeft wanneer in het land van herkomst geen perspectief bestaat voor de lange termijn. Zij stelt dat als er de mogelijkheid is van pleegzorg met de kans dat het kind terug kan gaan naar zijn ouders, van interlandelijke adoptie nog geen sprake kan zijn.⁵²

2. 3. 2. Geen ongepast geldelijk voordeel.

In het rapport over interlandelijke adoptie, “Alles van waarde is weerloos” wordt geconstateerd dat interlandelijke adoptie gevoelig is voor ongewenste en onregelmatige beïnvloeding als gevolg van de mogelijkheid van geldelijk gewin bij het beschikbaar stellen van kinderen voor interlandelijke adoptie.⁵³ Zowel het VN-Kinderrechtenverdrag als het Haags Adoptieverdrag 1993, hebben tot oogmerk dat adoptie niet mag resulteren in financieel gewin. Artikel 4 van het Haags Adoptieverdrag bepaalt dat de toestemming van de betrokken personen, instellingen en autoriteiten in het land van herkomst niet mogen zijn verkregen tegen betaling of in ruil voor enige andere tegenprestatie. Ook artikel 35 IVRK eist dat iedere staat preventieve maatregelen neemt om kinderhandel te voorkomen. Artikel 21 van het IVRK bepaalt expliciet dat de Lidstaten maatregelen moeten nemen om te waarborgen dat interlandelijke adoptie niet leidt tot ongepast geldelijk voordeel van betrokkenen. Dit betekent dat iedere interlandelijke adoptie alleen mag plaatsvinden als dit in het belang van het kind in kwestie is, dat alleen door de overheid goedgekeurde instanties zich met de bemiddeling mogen bezighouden en dat iedere adoptie gepaard moet gaan met grondig onderzoek en objectieve informatie en met rechtsgeldig verkregen toestemming.⁵⁴

⁴⁹ Meuwese e.a. 2005, p. 171

⁵⁰ Vlaardingerbroek 2008, p. 61.

⁵¹ Juffer 2002, p. 15.

⁵² Lenters 2006, p. 59.

⁵³ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 49.

⁵⁴ Vlaardingerbroek 2008b, p. 61.

2. 4. Slot.

Inachtneming van de wetgeving en van de regelingen inzake interlandelijke adoptie is cruciaal. Alleen zo kan het van misbruik van de adoptie vanwege commerciële redenen of door gebruikmaking van oneerlijke middelen of ernstige schendingen van de rechten van kinderen, zoals bij kinderhandel met het oog op kinderprostitutie of slavernij worden tegengegaan.⁵⁵ Doordat er meerdere beginselen bestaan die er allemaal voor moeten zorgen dat het belang van het kind niet wordt geschonden komt het in concrete gevallen regelmatig voor dat er in een grijs gebied moet worden geopereerd. Wat als er een keuze moet worden gemaakt tussen het belang van een concreet kind en het belang van algemene preventie van schending van het belang van het kind? De afweging bij adoptie van hetgeen het meest in het belang van het kind is, is soms moeilijk te maken. In het volgende hoofdstuk zal worden onderzocht op welke wijze het grijze gebied bij interlandelijke adoptie, waarin vaak wordt geopereerd kan worden opgehelderd.

⁵⁵ Ibid, p. 61.

3. BESTRIJDEN VAN ILLEGALE ADOPTIE IN NEDERLAND.

3. 1. Inleiding.

Uit de voorgaande hoofdstukken is gebleken dat de adoptiemarkt onder druk staat. De toename van het aantal wensouders en een verminderd aanbod van adoptiekinderen hebben tot gevolg dat interlandelijke adoptie helaas nog al eens met verschillende kwalijke praktijken blijkt te zijn omgeven en dat het aantal verhalen over misstanden in de adoptiewereld toeneemt. Niet alleen nemen de misstanden rond de interlandelijke adoptie toe, ook lijkt het aantal wensouders dat ervoor kiest in Nederland een kind op illegale wijze op hun naam te zetten toe te nemen. Interlandelijke adoptie is het laatste redmiddel, een ultimum remedium, om een kind dat om welke reden dan ook niet bij zijn biologische ouders kan opgroeien op te vangen. Uit de jurisprudentie en adoptiepraktijk blijkt dat (interlandelijke) adoptie vaak door wensouders, die dolgraag een eigen kind willen, maar die door ziekte, leeftijd, onvruchtbaarheid geen eigen kind kunnen krijgen, wordt gezien als een ultimum remedium om tóch een gezin te kunnen beginnen. Interlandelijke adoptie moet echter als een noodoplossing worden gezien en mag naar mijn mening nooit worden geïdealiseerd en gebruikt als een middel dat vooral tegemoet komt aan de wens van kinderloze ouders.

In hoofdstuk 1 is al aangehaald dat het idee om (interlandelijke) adoptie af te schaffen mijns inziens op dit moment nog een utopie is. Vanuit het ontwikkelingsperspectief van de kinderen in kwestie bezien is het in de huidige situatie nog te vroeg om dit als optie te overwegen.⁵⁶ Ook de Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie neemt in haar rapport: Interlandelijke adoptie 'alles van waarde is weerloos' als uitgangspunt dat afschaffing van interlandelijke adoptie niet strookt met de belangen van het kind om in een gezin op te groeien.⁵⁷ Bovenstaande wil niet zeggen dat ik het niet eens ben met Vlaardingerbroek wanneer hij stelt dat het 'een na te streven ideaal is om het fenomeen van de interlandelijke adoptie op termijn uit de wereld te laten verdwijnen, en dat ieder kind in eigen land een optimale kans kan krijgen op een opvoeding in het eigen gezin of in een zo goed mogelijk opvanggezin.'⁵⁸ Hiervoor moet internationaal veel werk verzet worden. In de landen van herkomst zal gewerkt moeten worden om de doelstellingen van het VN-verdrag en de vereisten uit het Haags Adoptieverdrag volledig na te komen. Niet alleen in de landen van herkomst zal veel moeten veranderen om opvang van kinderen in hun eigen land en

⁵⁶ Juffer 2002, p. 15.

⁵⁷ Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008, p. 31.

⁵⁸ Vlaardingerbroek 2008b, p. 67.

omgeving mogelijk te maken, maar ook de rijkere (ontvangende) landen moeten bereid zijn om ontwikkelingshulp te bieden die bij zal dragen aan een betere opvang van kinderen.⁵⁹

Het reikt te ver om in deze bijdrage in te gaan op alle mogelijkheden die er liggen bij de verschillende internationale instanties. Mijn inziens zou er in internationaal verband (VN-verband en ook in de bijeenkomsten van de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht) wel gepraat moeten over de vraag in welke mate adoptie wenselijk is en op welke manieren de adoptiestroom kan worden geremd. Vlaardingerbroek noemt in zijn artikel 'alternatieven voor (interlandelijke) adoptie' - naast zaken die later in dit hoofdstuk nog uitvoerig aan bod zullen komen ook het informeren van jonge mensen over onvruchtbaarheidrisico's en het verbeteren van medische voortplantingstechnieken als manieren om de druk op de adoptiemarkt te verminderen.⁶⁰ Deze opties kunnen zeker een bijdrage leveren aan het tegengaan van illegale adoptie, maar mijns inziens moet er ook worden gekeken naar de mogelijkheden die de rechter in Nederland heeft om een bijdrage te leveren aan de strijd tegen de illegale adoptie.

In dit hoofdstuk zal aan de hand van drie deelvragen onderzocht worden op welke wijze in Nederland een bijdrage kan worden geleverd aan het tegengaan van illegale adoptie. De eerste vraag die aan bod zal komen is de vraag wat de rechter in Nederland moet doen op het moment dat een illegale adoptie wordt opgemerkt. Vervolgens zal worden ingegaan op de vraag welk alternatief aan aspirant-adoptiefouders geboden kan worden om de druk op de adoptiemarkt te verminderen. De derde vraag die zal worden beantwoord is de vraag naar het bestaansrecht van de huidige sterke adoptie. Is de huidige vorm van adoptie wel de meeste geschikte vorm of is er wellicht een andere constructie denkbaar die meer recht doet aan de belangen van het kind?

In de situatie dat wensouders zelf een kind uit het buitenland halen (zonder beginseltoestemming van de minister van justitie) en - na het kind een periode te hebben opgevoed en verzorgd - naar de rechter stappen om adoptie van het kind te verzoeken, maar ook in de situatie dat er pas na jaren wordt achterhaald dat een kind illegaal op de naam van de wensouders is gezet, moet er door de rechter in een grijs gebied worden geopereerd. Dit zal aan de hand van jurisprudentie worden geïllustreerd.

⁵⁹ Ibid, p. 67.

⁶⁰ Ibid, p. 65.

3.2. Jurisprudentie illegale adopties.

De inmiddels opgeheven Europese Commissie voor de Rechten van de Mens heeft destijds bij herhaling (laatstelijk bij haar beslissing van 1 juli 1998 in de zaak Akin/Nederland)⁶¹ beslist dat "the right to adopt is not, as such, included among the rights and freedoms guaranteed by the Convention, and that there is no positive obligation for the Contracting States under article 8 of the Convention to grant to a person the status of adoptive parent of adoptive child".

In Nederland is op deze zaak teruggekomen door het gerechtshof in Amsterdam bij arrest van 16 maart 2000.⁶² Hoewel het in deze zaak niet ging om een interlandelijke adoptie, overweegt het hof dat ook indien het recht op adoptie als zodanig niet door artikel 8 EVRM wordt gegarandeerd dit nog niet met zich meebrengt dat afhankelijk van de omstandigheden van het geval een weigering om adoptie toe te staan geen inbreuk op de door artikel 8 lid 1 gegarandeerde rechten met zich mee kan brengen. Er moet bij weigering van de adoptie dus wel degelijk worden nagegaan of zich zodanige omstandigheden voordoen dat de weigering van de adoptie een inbreuk op het recht uit artikel 8 EVRM oplevert. Uit dit arrest volgt dat adoptie niet de voorkeur heeft, maar dat de omstandigheden van het geval ertoe kunnen leiden dat nationale regelgeving moet wijken ten faveure van de adoptie.

Zoals uitvoerig is besproken in hoofdstuk 2, wordt een adoptie uit een land dat aangesloten is bij het Haags adoptieverdrag van rechtswege in Nederland erkend. Het kind wordt dan meteen Nederlander.⁶³ Dit is niet het geval als het kind uit een niet-verdragsland komt, ook al is het kind in het land van herkomst geadopteerd. Als de adoptiefouders als gewone verblijfplaats Nederland hebben gehouden en zij niet over een beginseltoestemming van de Minister beschikken (en het dus om een illegale adoptie gaat) wordt deze buitenlandse beslissing niet van rechtswege in Nederland overgenomen.⁶⁴ In een dergelijk geval speelt het vreemdelingenrecht een belangrijke rol. Bij aankomst van het kind in Nederland zal aan de vereisten van de vreemdelingenwetgeving moeten worden voldaan. Dit betekent dat de aspirant-adoptiefouders een machtiging tot voorlopig verblijf voor het kind moeten aanvragen. Indien niet langs de geëigende weg - conform de voorwaarde die is gesteld in artikel 28 van de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka) - een kind uit het buitenland wordt meegenomen met het doel dit te adopteren, moet de procedure van de Vreemdelingenwet worden gevolgd om tot legalisering van het verblijf van de minderjarige in

⁶¹ nr. 34986/97, NJCB jrg. 24 (1999) nr. 4.

⁶² LJN AA5155, zie ook Seedorf 2006.

⁶³ Artikel 23. Haags adoptieverdrag.

⁶⁴ Artikel 7. Wcad.

Nederland te komen. Bovenstaande heeft als gevolg dat er een botsing kan plaatsvinden tussen het vreemdelingenrecht en het burgerlijk recht. Dit wordt geïllustreerd in het vonnis van de rechtbank in Utrecht van 5 november 2003.⁶⁵

In deze zaak ging het om een verzoek tot adoptie bij de familiekamer. Aan dit verzoek ging een procedure bij de vreemdelingenrechter vooraf; deze procedure heeft niet tot legalisering van het verblijf van de minderjarige geleid. Dit kwam omdat het minderjarige kind niet beschikte over een machtiging tot voorlopig verblijf. In deze zaak verdedigde de verzoeker dat de uitkomst van de procedure bij de vreemdelingenrechter niet relevant is bij het verzoek om adoptie. De rechtbank verwierp deze stelling met de volgende overwegingen:

'Indien de adoptie zou worden uitgesproken, zou dat betekenen dat de procedure van de Vreemdelingenwet (Vw) gepasseerd zou worden. De rechtbank acht dit in beginsel onjuist. Onderzocht moet worden of artikel 3 van het internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), inhoudende dat het belang van het kind de eerste overweging is, in dit geval noopt tot het terzijde stellen van de procedure van de Vw.'

In deze zaak achtte de burgerlijke rechter het terzijde stellen van de procedure van de vreemdelingenwet niet gerechtvaardigd en hij onderbouwde dit standpunt met de volgende overwegingen:

'Vast staat dat staten de bevoegdheid hebben tot het voeren van een immigratiebeleid en dat het Nederlandse immigratiebeleid op zichzelf niet in strijd is met het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mensen en de fundamentele vrijheden (EVRM) noch met het IVRK. De vreemdelingenkamer heeft de manier waarop de minderjarige het land is binnengekomen getoetst aan deze bepalingen en vastgesteld dat het minderjarige kind de normale procedure van het aanvragen van een machtiging tot voorlopig verblijf in het land van herkomst dient te doorlopen om een verblijfsvergunning te verkrijgen. Nu verzoekers tot op heden geen poging hebben ondernomen om volgens de Nederlandse regels een verblijfsvergunning voor het minderjarige kind aan te vragen zijn er vooralsnog geen redenen om deze regels opzij te zetten door thans de adoptie uit te spreken.'

Een zaak waar de uitkomst van een dergelijk vraagstuk anders uitviel was die van de rechtbank in Utrecht op 30 december 2003. Verzoekers hadden een verzoek ingediend tot adoptie van een minderjarig kind afkomstig uit Suriname. Bij deze zaak was aan alle in het

⁶⁵ LJN AN9156.

burgerlijk wetboek voor adoptie gestelde voorwaarden voldaan. Er kleefde echter een gebrek aan de manier waarop de minderjarige het land was binnen gekomen. Verzoekers hadden namelijk geen beginseltoestemming van de Staatssecretaris van Justitie, zoals vereist in de Wobka, gevraagd. Een dergelijke beginseltoestemming tot opnemning van de minderjarige had ook niet kunnen worden verleend omdat het kind in kwestie ouder dan 6 jaar was en dus niet onder de voorwaarden van de Wobka viel.

De enige weg om te komen tot legalisering van het verblijf van het kind in Nederland was de weg die de verzoekers ook hadden gevolgd en die uiteindelijk tot afwijzing van het verzoek tot het verlenen van een verblijfsvergunning heeft geleid. Ook hier overweegt de rechtbank:

‘Vast staat dat staten de bevoegdheid hebben tot het voeren van een immigratiebeleid en dat het Nederlandse beleid op zichzelf niet in strijd is met het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) noch met het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). De vreemdelingenkamer heeft de manier waarop het kind het land is binnengekomen getoetst aan deze bepalingen en vervolgens op grond daarvan een verblijfsvergunning geweigerd. Daarbij is echter naar het oordeel van de rechtbank van belang om na te gaan hoeveel tijd er is verlopen tijdens het voeren van genoemde procedure voor de vreemdelingenrechter gelet op het feit dat het hier een minderjarige betreft. Artikel 20 van het IVRK vraagt aandacht voor continuïteit in de opvoeding met betrekking tot kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien. In het verdrag betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen wordt aangenomen dat een kind na een jaar in zijn nieuwe omgeving is geworteld tenzij aangetoond wordt dat zulks niet het geval is (artikel 12). Na een jaar kan aldus teruggeleiding worden geweigerd’

Op het moment van de einduitspraak verbleef de minderjarige reeds 2,5 jaar in Nederland. De rechtbank kwam dan ook tot de conclusie dat in dit geval de artikelen 3, 12 en 20 IVRK er toe moesten leiden dat de Vreemdelingenwet en het vreemdelingenbeleid terzijde gesteld worden nu het tijdsverloop tussen de aanvraag van de minderjarige van een vergunning tot verblijf in Nederland en de beslissing in de zaak van de vreemdelingenrechter van langere duur is geweest. Het verzoek tot adoptie werd toegewezen omdat deze in het kennelijk belang van het kind werd geacht.⁶⁶ De vraag die hierbij gesteld kan worden of het doel, namelijk de bescherming van het belang van het kind, ook niet bereikt had kunnen worden met de

⁶⁶ LJN AN9168

afwijzing van de adoptie, maar een toelating tot Nederland wel toe te wijzen. Op deze mogelijkheid wordt later nog uitgebreid ingegaan.

Uit de bovenstaande zaak is af te leiden dat wanneer aan alle adoptievereisten uit het Burgerlijk Wetboek is voldaan en alle middelen bij de vreemdelingenrechter zijn uitgeput, een adoptieverzoek zonder beginseltoestemming toch kans van slagen kan hebben. De procedure bij de vreemdelingenrechter moet dan wel een lang tijdsverloop hebben gehad en dit tijdsverloop moet niet aan de aspirant-adoptiefouders te wijten zijn en het minderjarige kind moet ten tijde van de uitspraak van de burgerlijke rechter minstens één jaar in Nederland verblijven.⁶⁷

Uit de hiervoor besproken jurisprudentie kan worden afgeleid dat als aspirant-adoptiefouders niet in het bezit zijn van een beginseltoestemming, het verzoek om adoptie onder bepaalde omstandigheden toch kan worden ingewilligd. ⁶⁸ Gezien het feit dat de beginseltoestemming niet behoort tot de adoptievoorwaarden neergelegd in het Burgerlijk Wetboek, lijkt het erop dat de burgerlijke rechter met verwijzing naar het IVRK, het Haags kinderontvoeringsverdrag en het EVRM er toe kan komen de adoptie toch uit te spreken, ook als daarvoor de Wobka moet worden gepasseerd. De vraag doet zich voor of dit wenselijk is. Mijn inziens is deze ontwikkeling in de rechtspraak niet toe te juichen. Het valt de rechter niet te verwijten dat hij, na te hebben overwogen op welke manier de belangen van het kind zo goed mogelijk worden gediend het uitspreken van de adoptie als beste oplossing ziet. Echter, gezien de grove schendingen van de rechten van het kind die er wereldwijd plaatsvinden, en die het gevolg zijn van de huidige adoptiemarkt, vind ik dat er uiterst strikt met de daarvoor in het leven geroepen regelgeving moet worden omgesprongen.

3. 3. Mogelijkheden van de rechter.

Van illegale adoptie is sprake als een kind buiten de officiële kanalen om wordt geadopteerd, dan wel ter adoptie wordt aangeboden. Onder het adopteren buiten de officiële kanalen om, versta ik een adoptie waarbij de adoptiepapieren onvolledig zijn of geboortecertificaten en afstandsverklaringen zijn vervalst. Deze handelwijze brengt risico's met zich in die zin dat zonder overheidscontrole kinderen vanuit het buitenland kunnen worden meegenomen. Er kan dan niet altijd objectief worden vastgesteld of de ouders vrijwillig afstand hebben gedaan van het kind en kan dan sprake zijn van kinderhandel. Door de omzeiling van de

⁶⁷ Seedorf 2006.

⁶⁸ Uitspraken waar de adoptie toch wordt toegewezen ook al is niet aan alle vereisten voldaan: LJN AN7583, LJN: AS4787, LJN: AS9135, LJN: AT7617, LJN: AV 0890, LJN: AX2160.

vreemdelingenprocedure wordt de Nederlandse overheid bij het adoptieverzoek voor een voldongen feit gesteld, hetgeen indruist tegen de wettelijke vereisten.

Op het moment dat een Nederlandse rechter wordt geconfronteerd met een adoptieverzoek waarbij niet voor 100% aan alle vereisten is voldaan, kan hij hier op verschillende manieren op reageren zoals volgt uit de besproken jurisprudentie. Bij iedere vorm van adoptie dient het belang van het kind de voornaamste overweging te zijn.⁶⁹ Wanneer de rechter afweegt op welke manier het belang van het kind het beste is gediend, kan de balans verschillende kanten uitslaan. De keuze moet worden gemaakt tussen het belang van een concreet kind en het belang van algemene preventie van schending van het belang van het kind. In de hierop volgende paragrafen zullen de mogelijkheden worden besproken die de rechter heeft (of wellicht zou moeten hebben) om recht te doen aan het belang van het kind op het moment dat hij wordt geconfronteerd met een onvolledig adoptieverzoek.

3. 3. 1. Adoptie wel/ niet uitspreken.

Gezien de schrijnende uitwassen die de adoptiemarkt kent zou men kunnen beargumenteren dat het wereldwijd in het belang van kinderen is om elke 'illegale' adoptie (een adoptie die niet voor 100% aan de vereisten voldoet) niet uit te spreken. Hiermee zou men de situatie van het kind terugbrengen naar de oorspronkelijke situatie. Immers, het niet uitspreken van een adoptie betekent een krachtige boodschap aan wensouders die het plan hebben een kind volgens de niet officiële kanalen naar Nederland te halen, en zal ook zeker organisaties afschrikken die zich bezighouden met illegale praktijken. Maar als de afwijzing betekent dat het kind wordt teruggestuurd naar het land van herkomst doet dat mijns inziens op geen enkele wijze recht aan de belangen van het kind in kwestie tenzij in het land van herkomst een bevredigend opvang in een gezin kan worden gerealiseerd. De schending van de belangen van het individuele kind weegt naar mijn mening niet op tegen de mogelijke positieve gevolgen die het zou kunnen hebben voor de bescherming van de belangen van kinderen wereldwijd. De rechter heeft namelijk - mits duidelijk is dat de ouders vrijwillig afstand hebben van hun kind en het kind als zodanig niks meer van zijn ouders te verwachten heeft - ook de mogelijkheid de adoptie, ondanks de niet (volledig) doorlopen adoptieprocedure, toch uit te spreken. De vraag die hierbij gesteld moet worden is of daardoor wellicht de deur op een kier wordt gezet voor wensouders die niet willen of kunnen voldoen aan de vereisten die aan een rechtsgeldige adoptie worden gesteld?

Met inachtneming van het standpunt dat het niet uitspreken van de adoptie, en het teruggaan naar de oorspronkelijke situatie voordat de adoptie in gang is gezet, geen recht doet aan de

⁶⁹ Artikel 21 IVRK.

belangen van het kind, reikt het te ver om dan maar aan te nemen dat een adoptie in een dergelijke situatie wel zou moeten worden uitgesproken. Een adoptie heeft verstrekkende gevolgen, want de oorspronkelijke familiebanden worden doorgesneden. Punselie beschrijft dit als het 'alles of niets' karakter van de adoptie. Dit houdt in dat: 'Als de rechter het adoptieverzoek toewijst, in een latere vermelding die achter de geboorteakte wordt bewaard de gegevens van de nieuwe ouders worden aangegeven.' Voor de afstamming van het kind heeft dit als gevolg dat de oude familiebanden tussen het kind en de oorspronkelijke ouders en overige familie worden verbroken. Er worden in de plaats daarvan familierechtelijke betrekkingen gevestigd met de adoptiefouders en hun familie. Het kind krijgt dus in juridische zin een totaal nieuwe familie.⁷⁰

Het is algemeen aanvaard dat het voor de ontwikkeling van het kind zeer belangrijk is te weten waar hij of zij vandaan komt, dat wil zeggen haar/zijn oorsprong te kennen. In de rechtspraak is 'statusvoorlichting' aanvaard als een wezenlijke taak van adoptiefouders. Statusvoorlichting houdt in dat een adoptiekind wordt verteld dat het andere biologische ouders heeft.⁷¹ In de rechtspraak is bepaald dat voorlichting noodzakelijk is, want het voorkomt een latere cultuurshock/identiteitscrisis in de pubertijd.⁷² Met deze argumenten in gedachte lijkt het mij onwenselijk om een adoptie uit te spreken waar de adoptiepapieren niet compleet zijn, of waar via illegale wijze is getracht een kind op diens naam te zetten. Ik zou hierbij willen verwijzen naar de zaak Baby Donna en die eerder al aan bod is gekomen.⁷³ In de zaak Baby Donna is geen adoptie uitgesproken, maar de pleegouders en adoptieouders voeren nog steeds een verbitterde strijd om de toewijzing van (inmiddels peuter) Donna. Donna zelf wist ten tijde van de uitspraak van de Rb Utrecht van 7 mei 2008 nog niets over haar bijzondere ontstaansgeschiedenis. Mijn inziens is het met het oog op het belang van het kind zeer onwenselijk om in dergelijke situaties, waar de ontstaansgeschiedenis van het kind met vergelijkbare praktijken is omgeven een adoptie uit te spreken. Het feit dat er family-life kan worden vastgesteld doet hier niet aan af. Een kind heeft recht op informatie wat betreft zijn afkomst.⁷⁴ Een zaak waar dergelijke praktijken ook een rol hebben gespeeld is die van Baby Jayden.⁷⁵ In deze zaak gaat het om een baby die in juli 2008 geboren is uit een relatie van een vrouw (de draagmoeder) en een man uit België. Maar in de registers van de Burgerlijke Stand in België staat de minderjarige te boek als kind van een echtpaar uit Nederland (de wensouders). De rechtbank Zwolle oordeelde in deze zaak dat de wijze waarop

⁷⁰ Punselie 2006a, p. 120.

⁷¹ Zie hier het verschil met afstammingsvoorlichting; Het kind vertellen wie zijn biologische ouders zijn, NJ 1961, 316 zie ook Van Raak-Kuiper 2007.

⁷² Vlaardingerbroek e.a. 2008a, p. 276 en LNJ AA5749.

⁷³ LJN: BD1068.

⁷⁴ Van Raak-Kuiper, 2007.

⁷⁵ LJN: BG5827

de baby in het gezin van de wensouders is opgenomen een ernstige ontwikkelingsbedreiging vormt, ook al zijn er geen redenen om er aan te twijfelen dat de wensouders goed voor de baby zorgen. De rechtbank belastte dan ook de voogdijinstelling (Bureau Jeugdzorg) met de voorlopige voogdij over de baby Jayden. Baby Jayden zal door de voogdijinstelling worden geplaatst in een neutraal pleeggezin. De rechtbank achtte overplaatsing niet schadelijk voor de ontwikkeling van de baby en oordeelde dat gezien de leeftijd van de baby (5 maanden destijds) er nog geen daadwerkelijke hechting heeft plaatsgevonden. Bureau Jeugdzorg Overijssel heeft baby Jayden inmiddels overgedragen aan de Belgische autoriteiten. Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming en het ministerie van Justitie zijn van mening dat baby Jayden een betere toekomst heeft in zijn geboorteland.

Mijn inziens zou, met inachtneming van de vereisten die zijn neergelegd in artikel 21 IVRK de adoptie niet mogen worden uitgesproken als niet aan de formele voorwaarden is voldaan en de adoptiepapieren niet compleet zijn. Artikel 1:227 BW stelt duidelijk dat adoptie alleen mag worden uitgesproken als het kind niets meer van zijn oorspronkelijke ouders te verwachten heeft. Dit kan niet gegarandeerd worden bij een adoptie waarvan de adoptiepapieren niet compleet zijn. Ook het ontbreken van een beginseltoestemming, en het ondanks dit ontbreken toch uitspreken van de adoptie doet mijn inziens geen recht aan het belang van het kind.

De regels betreffende adoptie zijn strikt en omvangrijk. Dit is niet voor niets; adoptie heeft verstrekkende gevolgen, de familieband wordt immers doorbroken. Door een vaste lijn in de jurisprudentie te ontwikkelen met betrekking tot het afwijzen van de adoptie bij onvolledigheid in de procedure of papieren, wordt een boodschap gestuurd aan wensouders die adoptie overwegen, maar misschien niet kunnen/willen voldaan aan alle vereisten. Ook de organisaties die zich bezig houden met illegale adopties zullen hiervan hinder ondervinden. Zoals hiervoor eerder is aangehaald, is adoptie vaak een noodsprong van wensouders om een gezin te starten met 'eigen' kinderen. Mijn inziens zou het ontwikkelen van een vaste lijn in de jurisprudentie inhoudende dat als er niet volledig aan alle vereisten kan worden, er géén volledige adoptie wordt uitgesproken bijdragen aan het tegengaan van de negatieve ontwikkeling op de adoptiemarkt. De vraag is wat de rechter dan wel moet doen in die situaties waar – volgens de hierboven uiteengezette redenering - de adoptie niet kan worden uitgesproken.

Naar mijn idee zal een starre toepassing van de wet en regelgeving hier passend zijn. De grove schendingen van de rechten van het kind die wereldwijd plaatsvinden rechtvaardigt dit mijn inziens. In die gevallen waar een adoptieverzoek wordt ingediend en waar de adoptiepapieren niet in orde zijn, of een illegale adoptie wordt opgemerkt, zou de rechter er in beginsel voor moeten kiezen Bureau Jeugdzorg met de voogdij te belasten. Deze heeft dan de taak een neutraal pleeggezin voor het kind in kwestie te vinden. Enkel als de

omstandigheden van het geval er toe leiden dat de belasting met de voogdij van Bureau Jeugdzorg schending van het belang van het kind oplevert, zou anders moeten worden besloten. Omstandigheden die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen zijn de leeftijd van het kind en de geschonden regelgeving in kwestie (bijvoorbeeld schending van een formeel vereiste van gering gewicht in het kader van het belang van het kind). Het belasten van Bureau Jeugdzorg met de voogdij in het geval van een illegale adoptie dient echter uitgangspunt te zijn. Afwijking van dit principe dient mijns inziens met grote terughoudendheid te worden betracht.

De rechter kan volgens huidig recht niet in alle gevallen zo maar Bureau Jeugdzorg met de voogdij belasten. De situatie kan zich voordoen dat de wensouders onder valse voorwendselen in het register van de Burgerlijke Stand hebben laten opnemen dat zij de ouders van het kind in kwestie zijn en hierdoor misbruik hebben gemaakt van het gezag (zoals bij baby Jayden het geval was). Misbruik van gezag is een grond voor ontzetting.⁷⁶ In deze situatie kan de rechter op grond van artikel 1:272 BW de ouders geheel of gedeeltelijk is de uitoefening van het gezag schorsen en Bureau Jeugdzorg belasten met de voorlopige voogdij over het kind. Ook kan de rechter als de minderjarige nog geen 6 maanden oud is en niet onder voogdij van een rechtspersoon staat, of als er wordt gevreesd voor ernstig gevaar voor de geestelijke of zedelijke belangen van het kind en het kind niet onder wettelijk gezag staat, Bureau Jeugdzorg belasten met de voorlopige voogdij over het kind.⁷⁷

Lastiger wordt het wanneer de wensouders al het gezag over het kind (in het buitenland) hebben ontvangen. In dat geval is er in beginsel geen misbruik van gezag en moeten de wensouders eerst uit het gezag worden ontheven om Bureau Jeugdzorg met de voogdij te kunnen belasten. Ontheffing uit het gezag kan niet worden uitgesproken als de ouder zich hiertegen verzet, behalve als hier een ondertoezichtstelling van minstens zes maanden, of een uithuisplaatsing van meer dan een jaar en zes maanden aan vooraf is gegaan en er ondanks deze maatregelen nog steeds wordt gevreesd voor de geestelijke of zedelijke belangen of de gezondheid van het kind⁷⁸. De rechter kan een uithuisplaatsing vorderen als dit noodzakelijk is in het belang van de verzorging op opvoeding van het kind. Mijn overtuiging is dat dit een passende maatregel is in het geval dat een illegale adoptie aan het licht komt.

Verder ben ik van mening dat de rechter het besluit om Bureau Jeugdzorg met de (voorlopige) voogdij te belasten mede kan baseren op artikel 10 van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka). Indien er geen gezinsonderzoek door de Raad voor de

⁷⁶ Artikel 1:269 lid 1 sub a BW.

⁷⁷ Artikel 1:241 BW.

⁷⁸ Artikel 1:261 jo 1:268 lid sub a. jo. 1:254 BW.

Kinderbescherming plaatsgevonden en er geen beginseltoestemming voor opnemning van de Minister van Justitie aanwezig is. Dit wordt in artikel 10 van de Wobka wel voorgeschreven.

Een zaak waar Bureau Jeugdzorg niet met de voogdij werd belast was die van Hoge Raad 1 december 2000.⁷⁹ In deze zaak is de wensmoeder naar de Filippijnen gereisd en heeft daar via bemiddeling van een kennis een Filippijns meisje van ongeveer 1 maand oud opgehaald en vervolgens Nederland binnengebracht. De wensouders beschikten niet over een beginseltoestemming, hebben de procedure van de Wobka niet doorlopen en hebben het kind - als ware het hun eigen kind - op laten nemen in de gemeentelijke administratie. Uiteindelijk werd door de Hoge Raad besloten de voogdij aan de wensouders toe te kennen, ondanks het verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming om de Stichting Jeugdzorg Noord-Brabant te belasten met de voogdij. Deze beslissing is mijns inziens onbegrijpelijk als men het belang van het kind als belangrijkste criterium hanteert.

Overigens acht ik strafrechtelijke vervolging van ouders die hebben getracht een kind illegaal op hun naam te zetten op grond van afstammingsverduistering niet wenselijk. Het belang van het kind is hier niet bij gebaat. Als mogelijk doel van een strafrechtelijke vervolging wordt de preventieve werking die hiervan uit kan gaan vaak genoemd. Mijn inziens zijn er andere maatregelen die dit doel beter dienen. De wensouders worden al getroffen door het feit dat de adoptie wordt afgewezen en hun kinderwens niet in vervulling kan gaan. Een strafrechtelijke sanctionering voegt daar naar mijn idee niets aan toe

3. 4. Alternatieven voor adoptie.

De overbezette adoptiemarkt is mede debet aan het feit dat illegale adoptie bestaat. Door aspirant-adoptiefouders een alternatief aan te bieden voor adoptie, kan deze druk worden verminderd. In onderstaande paragrafen zal onderzocht worden op welke wijze wellicht tegemoet kan worden gekomen aan de kinderwens van wensouders zonder dat wordt overgegaan tot adoptie van een buitenlands kind.

3. 4. 1. Pleegzorg.

Nederland kent sinds de in 1905 in de wet geregelde kindbescherming ook de mogelijkheid van pleeggezinplaatsing. Als een kind niet in het eigen gezin kan blijven, is een pleeggezin een van de alternatieve vormen van opvang. Het pleegzorgbeleid is er in Nederland op gebaseerd dat bij een uithuisplaatsing van een kind, plaatsing in een pleeggezin de voorkeur verdient. De

⁷⁹ LJN: AA8715.

praktijk wijst uit dat dit uitgangspunt in de realiteit moeilijk vorm kan worden gegeven. Volgens Doek zijn de financiële middelen niet toereikend om het ontstaan van wachtlijsten te voorkomen.⁸⁰

In Nederland wachten ongeveer 1000 kinderen op een plekje in een gezin, terwijl er talloze aspirant-adoptiefouders jaren lang wachten op de plaatsing van een buitenlands kind in hun gezin. In deze verhouding zit een scheefgroei. Aspirant-adoptiefouders opteren vaak voor adoptie in plaats van pleegzorg omdat zij een kind willen wat van 'hun zelf' is. Het grootste verschil tussen pleegzorg en adoptie in Nederland is immers dat bij pleegzorg de banden met de biologische ouders niet worden verbroken. Bij adoptie is dat wel het geval. De juridische constructie is mijn inziens enigszins misleidend. Er blijft immers altijd een band bestaan met de biologische ouders, zij het geen juridische. Op deze kwestie zal in een volgende paragraaf nog uitgebreid worden ingegaan. Ik ben van mening dat een omslag in denken nodig is wat betreft de gevolgen van adoptie. Een adoptiekind wordt nooit een "eigen" kind. De juridische band met de biologische ouders van het kind wordt weliswaar doorbroken, maar hier blijft het ook bij.

In 2003 werden er 29 Nederlandse kinderen geadopteerd tegen 833 kinderen uit het buitenland.⁸¹ In hetzelfde jaar 2003 woonden in Nederland 15.000 kinderen in pleeggezinnen. Veel van de pleegzorg is kortdurend van aard, echter 27% van de pleegkinderen bleek uiteindelijk langer dan twee jaar in het pleeggezin te hebben verbleven.⁸² Meer aandacht in de voorlichting van aspirant-adoptiefouders voor de mogelijkheden van het pleegouderschap zou kunnen bijdragen aan de scheve verhouding die er bestaat tussen het aantal kinderen dat wacht op een pleeggezin en het aantal aspirant-adoptiefouders dat in aanmerking wil komen voor de plaatsing van een buitenlands kind. Van der Linden noemt hierbij de mogelijkheid dat de selectie voor adoptie en pleegzorg door hetzelfde orgaan wordt verzorgd.⁸³

Een verbetering van de financiële situatie van de pleegzorg zou de toestand waarin de pleegzorg in Nederland zich bevindt kunnen veranderen. Momenteel zijn de vergoedingen aan pleegouders te laag, en ook de kosten voor werving, selectie en begeleiding schieten chronisch te kort zo stelt Doek.⁸⁴ Dit heeft als gevolg dat kinderen niet geplaatst kunnen worden. Doek noemt verder nog als knelpunt binnen de pleegzorg de samenwerking tussen de instellingen die zich bezighouden met de werving, selectie, en begeleiding van de pleeggezinnen en de instanties die beslissen over plaatsing en voortzetting van deze

⁸⁰ Doek 2004, p. 561-568.

⁸¹ CBS 2006, via www.cbs.nl.

⁸² Federatie Pleegzorg Nederland 2003.

⁸³ Van der Linden 2006, p. 85.

⁸⁴ Doek 2004, p.561- 568.

plaatsing.⁸⁵ Een wijziging van de organisatie zoals besproken in bovenstaande paragraaf zou kunnen bijdragen aan de effectuering van deze samenwerking en daarmee de algehele positie van de pleegzorg in Nederland.

Ook Vinke betoogt dat er een brug moet worden geslagen tussen de adoptie en de pleegzorg. Dit met doel dat op de langere termijn adoptiezorg en pleegzorg bij elkaar gaan horen, en een continuüm gaan vormen in zorgarrangementen voor kinderen die geen gezin hebben – tijdelijk of permanent.⁸⁶ Aansluiting bij pleegzorg zowel op nationaal als internationaal niveau is belangrijk, zo stelt Vinke. Ervaringen uit pleegzorg en adoptie kunnen worden uitgewisseld waardoor beiden versterkt kunnen worden. Uiteindelijk doel is elk individueel kind de meest passende vorm van gezinsopvoeding te bieden, in het geboorteland of elders. Hierbij haalt Vinke ter illustratie aan dat in Groot-Brittannië binnenlandse adoptie veel voor komt en wordt gezien als uitkomst van een geslaagd hulpverleningstraject.

De positie van de pleegouder is minder sterk dan die van een adoptiefouder. Wel zijn er in het Burgerlijk Wetboek diverse voorzieningen opgenomen die de positie van de pleegouder beschermen. In Boek 1 BW zijn bepalingen opgenomen die voorkomen dat het kind dat voor langere tijd opgroeit in een pleeggezin door zijn natuurlijke ouders (of een voogd) uit dit pleeggezin kan worden weggehaald. Artikel 1:253s BW en artikel 1:336a bieden bescherming via het blokkaderecht. Artikel 1:269 BW behelst de bescherming via ontzetting van het gezag. De kern van deze regeling is dat de eigen ouders (of voogd) het kind niet uit een pleeggezin kunnen weghalen zonder toestemming van de pleegouders als het kind een jaar of langer in het pleeggezin heeft verbleven, en het kind met instemming van de eigen ouders door de pleegouders is verzorgd en opgevoed. Artikel 1:229a BW regelt dat bij een kind dat onder voogdij staat en dat geruime tijd door pleegouders wordt opgevoed, de voogdij kan worden overgedragen aan de pleegouders. Ook kan een pleegouder uiteindelijk het pleegkind adopteren.

Punselie pleit er in haar proefschrift voor dat in plaats van adoptie (in de meeste gevallen) zou kunnen dan wel zou moeten worden volstaan met een juridische erkenning/bevestiging van sociaal ouderschap. De belangrijkste rechtsgevolgen uit het afstammingsrecht (naam, gezag, nationaliteit, onderhoudsplicht en erfrecht) zouden dan aan de sociale ouder moeten toekomen. Onder een sociale ouder verstaat Punselie een ander dan de ouder die op grond van biologisch ouderschap juridisch verantwoordelijk is voor de daadwerkelijke verzorging en opvoeding van een kind. Het begrip sociale ouder omvat in deze omschrijving dus ook de

⁸⁵ Ibid, p. 561- 568

⁸⁶ Vinke 2007.

pleegouder.⁸⁷ Ook Vlaardingerbroek stelt dat er een regeling in het leven moet worden geroepen als alternatief op de adoptie. Hij noemt in deze de pleegzorgplus-variant. Deze pleegzorgplus-variant heeft minder verstreckende gevolgen als het juridisch ouderschap dat Punselie bespreekt. Echter een dergelijk versterkt pleegouderschap voorkomt bijvoorbeeld dat het kind door de ouders weer wordt weggehaald en maakt het mogelijk dat bepaalde beslissingen door de pleegouders mogen worden genomen (zoals een paspoort aanvragen, het doen wijzigen van de achternaam van het kind in die van de pleegouders, toestemming voor een medische behandeling geven, enz.).⁸⁸ Het voert te ver om in deze bijdrage in te gaan op de volledige invulling van de vorm van een pleegouderschap wat met meer rechten is bekleed. Idealiter zou er mijn inziens een vorm van pleegzorg moeten worden ontwikkeld waarbij de pleegouder meer bevoegdheden hebben om zelfstandig beslissingen nemen over bijvoorbeeld schoolkeuze, medische behandeling, de zaken die in de dagelijkse zorg en opvoeding een rol spelen. Het verdient aanbeveling dat hier verder onderzoek naar wordt gedaan. Ik verwijs hiervoor naar het onderzoek van Punselie, dat uitvoerig in gaat de rechten en positie van het pleegkind en pleegouder bij langdurige uithuisplaatsing⁸⁹ Het in het leven roepen van een dergelijke constructie zou een substantiële bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van de positie van de pleegouder en zou dientengevolge de druk op de adoptiemarkt verminderen en daarmee mijn inziens het risico op illegale adopties.

3. 4. 2. Kafala.

In de zoektocht naar een mogelijk alternatief voor de adoptie is het interessant te kijken of er wellicht in andere rechtssystemen rechtsfiguren bestaan die op een andere wijze invulling geven aan de situatie dat een kind moet worden opgevoed en verzorgd door een ander dan biologische ouder. De Kafala is een rechtsfiguur uit de Islamitische wetgeving. Het komt vooral voor in Noord- Afrika. Op grond van de Kafala kan een kind geplaatst worden in een instelling of bij een familie die belast wordt met de verzorging en opvoeding van het kind. Islamitische landen kennen geen adoptie of een daarmee vergelijkbaar rechtsfiguur waarbij familierechtelijke betrekkingen met de biologische ouders worden doorbroken en nieuwe familierechtelijke betrekkingen worden gecreëerd met de adoptiefouders. De Kafala is een vorm van pleegouderschap die de functie van adoptie vervult, maar het kan niet gelijk worden gesteld met de adoptie. ⁹⁰ Zo heeft ook de rechtbank Utrecht in 2005 bepaald dat een Marokkaanse Kafala niet gelijk te stellen is met een adoptie naar Nederlands recht en dus niet

⁸⁷ Punselie 2006a, p. 249.

⁸⁸ Vlaardingerbroek 2008a, p. 67.

⁸⁹ Punselie 2006a.

⁹⁰ Meuwese e.a. 2005, p. 403.

als zodanig erkend kan worden.⁹¹ De Kafala valt dan ook niet onder de werking van het Haags adoptieverdrag. Een Kafala is meer een vorm van pleegzorg dan een variant van (sterke of zwakke) adoptie.

3. 5. Een realistisch beeld.

De rol die adoptieorganisaties hebben kan mijn inziens beter worden benut bij het tegengaan van het verschijnsel van illegale adopties. Een betere voorlichting aan aspirant-adoptiefouders zou een bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van illegale adopties en ongewenste praktijken. Zoals al eerder aangehaald heeft de geringe animo voor het pleegouderschap over een Nederlands kind vooral te maken met het feit dat een dergelijk kind nooit 'echt eigen' wordt en de mogelijkheid dat de eigen ouders van het kind aan het kind kunnen blijven trekken. Dit betekent dat de meeste wensouders de voorkeur geven aan een kind dat juridisch hun kind wordt; dit is vooral de reden dat men zijn toevlucht neemt tot de adoptie. Hier ligt wat mij betreft nog een (voorlichtings)taak voor de adoptieorganisaties. Meer aandacht voor de mogelijkheden van pleegzorg is een wezenlijk onderdeel van deze taak, maar ook het scheppen van een realistischer beeld over wat adoptie werkelijk inhoudt, moet tot de taak van adoptieorganisaties worden gerekend. Het feit dat een adoptiefkind andere DNA-kenmerken heeft, een andere oorsprong heeft en vaak een moeilijke start in het leven heeft gehad, brengt gevolgen met zich mee. Deze informatie zou (nog) duidelijker gecommuniceerd moeten worden met aspirant-adoptiefouders. Pas dan kunnen zij een betere afweging maken of de adoptie van een kind de weg is die zij willen inslaan.

3. 6. Zwakke adoptie.

Bovenstaande maatregelen beogen de druk op de adoptiemarkt te verminderen. Echter de vraag naar het bestaansrecht van de huidige sterke adoptie is hiermee niet beantwoord. Is de huidige vorm van adoptie wel de meeste geschikte vorm of is er wellicht een andere constructie denkbaar die meer recht doet aan de belangen van het kind?

Bij zwakke adoptie (een rechtsvorm die in Nederland niet bestaat) wordt niet de familierechtelijke band tussen het kind en zijn ouders doorgesneden, maar heeft de adoptie bepaalde rechtsgevolgen (onderhoudsplicht voor de adoptieouders, wijziging van

⁹¹ LJN AU8343.

achternaam, eventueel erfrecht). Van der Linden onderscheidt twee aspecten in de belangen die gediend moeten worden in de adoptieprocedure en de rechtsgevolgen die deze adoptie heeft. In de eerste plaats spreekt hij van de inbedding in een pleegmilieu, het nestwarmte-aspect. En in de tweede plaats noemt hij de afstammingsconstructie. Van der Linden stelt zich hierbij de vraag waar het accent behoort te liggen. Een antwoord op deze vraag bepaalt volgens Van der Linden in hoge mate het antwoord op de vraag in welke vorm adoptie moet worden gegoten.⁹² Bij toepassing van de twee aspecten (die van der Linden noemt op deze rechtsvorm) zou het accent bij een zwakke adoptie liggen bij de nestwarmte. De afstammingsconstructie is van mindere betekenis nu het immers zo is dat er een familierechtelijke betrekking met de adoptiefouders wordt gecreëerd, naast de familierechtelijke betrekkingen met de biologische ouders.

Adoptie neemt in verschillende andere landen andere vormen aan dan in Nederland. Schmidt beschrijft in zijn proefschrift de verschillende adoptiesystemen in de wereld. Anders dan in Nederland, kennen Frankrijk en Duitsland bijvoorbeeld naast de sterke adoptie ook een vorm van zwakke adoptie, waarbij de oorspronkelijke familiebanden niet volledig worden doorgeknipt.⁹³

De term zwakke adoptie is door de jaren heen in de literatuur al meerdere malen boven komen drijven, zij het in ietwat verschillende benamingen. Meijdam-Slappendel heeft al in 1996 voorstellen gedaan om tot een vorm van zwakke adoptie te komen, aangeduid met de term *relatieve adoptie* ter onderscheiding van de *absolute adoptie*.⁹⁴ In 2005 verscheen een advies van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming aan de minister van Justitie, waarin ervoor wordt gepleit om een brede discussie te initiëren over de rechtsgevolgen van adoptie. De Raad benadrukte hier het belang van het kind bij behoud van de oorspronkelijke afstammingsbanden en pleitte ervoor dat bij gedachtevorming over de mogelijke invoering van een vorm van zwakke adoptie dit belang werd meegenomen. De Raad stelde dat er - mede op basis van het aan artikel 8 EVRM ontleende uitgangspunt dat (geadopteerde) kinderen zo min mogelijk moeten worden belemmerd in de toegang tot hun biologische ouders - een aantal argumenten zijn die pleiten voor het toepassen van een zwakkere vorm van adoptie. Ook in de familierechtspraak van de laatste jaren ziet de Raad een op artikel 8 EVRM gebaseerde tendens waarin het in stand houden van banden met de (natuurlijke) familie wezenlijk wordt geacht met het oog op het belang van het kind. Het verbreken van de familierechtelijke banden met de ouders en daarmee met het land van herkomst scheidt afstand tot het verleden van het kind en benadrukt daardoor

⁹² Van der Linden 2006, p. 85.

⁹³ Schmidt 1996, p. 64.

⁹⁴ Meijdam-Slappendel 1996, p. 310.

discontinuïteit.⁹⁵ Dit advies is in de literatuur goed ontvangen. De Raad meent – aldus Punselie - terecht dat argumenten voor invoering van een vorm van zwakke adoptie bijvoorbeeld kunnen worden ontleend aan artikel 8 EVRM, welke bepaling het respecteren van het oorspronkelijke (ouderlijke) gezinsleven en dat van het pleeggezin beoogt.⁹⁶

Een rechtsvorm die mijn inziens meer recht doet aan de belangen van het kind dan de sterke adoptie doet, kan worden gevonden in de zwakke adoptie, waarbij het strikte uitgangspunt dat een kind maximaal twee juridische ouders kan hebben, wordt verlaten. In geval van adoptie van een kind uit het buitenland, speelt de vraag of een kind de plaats in de oorspronkelijke familie dient te (kunnen) behouden vaak geen rol meer. In het land van herkomst is meestal al een procedure doorlopen waarbij de oorspronkelijke familie banden zijn doorgesneden. Als in het land van herkomst de familierechtelijke betrekkingen volledig zijn verbroken, is het vanzelfsprekend niet aan Nederland om deze adoptie alsnog om te vormen tot een zwakke vorm zo stelt Punselie.⁹⁷ Ik kan me achter deze mening scharen. Het omgekeerde komt echter ook voor: In het land van herkomst kan een kind ook ‘zwak’ worden geadopteerd. Deze adoptie kan in Nederland worden omgezet tot een sterke adoptie.⁹⁸ Het geadopteerde kind verkrijgt bij een zwakke adoptie niet de Nederlandse nationaliteit van de Nederlandse adoptiefouders. De zwakke adoptie wordt naar Nederlands recht wel erkend maar dient door middel van een rechterlijke procedure omgezet te worden in een sterke adoptie naar Nederlands recht (met nationaliteitsrechtelijke gevolgen). Deze gang van zaken is mijns inziens niet noodzakelijk. Een wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap zou dit probleem eenvoudig verhelpen.⁹⁹

De algemene eisen voor een zwakke adoptie kunnen gelijk worden gesteld aan de huidige eisen die de wet stelt aan de volle adoptie, te weten: Het kind heeft van zijn ouders in de hoedanigheid van ouder niets meer te verwachten en de (“zwakke”) adoptie is in het kennelijke belang van het kind. Zwakke adoptie gaat verder dan pleegzorg, want niet alleen wordt er gezag gevestigd, maar het kind krijgt ook familierechtelijke betrekkingen met zijn adoptiefouders, welke band blijft voortduren na het bereiken van de meerderjarigheid van het kind. Als dat gevolg ontstaat, zie ik ook geen reden om aan de zwakke adoptie niet dezelfde gevolgen te verbinden wat betreft het nationaliteitsgevolg en erfrechtelijke gevolgen. Bij een zwakke adoptie naar Frans recht verkrijgt de geadopteerde een band met de adoptanten en met hun familieleden en behoudt hij een band met zijn oorspronkelijke ouders en andere familieleden. De afbakening van de verschillende verwantschapsrelaties wordt per

⁹⁵ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2005.

⁹⁶ Punselie 2006a, p. 126.

⁹⁷ Punselie 2006b, p. 52.

⁹⁸ Artikel 27, artikel 11, Haags Adoptieverdrag 1993, artikel 9 WCAD

⁹⁹ Punselie 2006b, p. 52.

rechtsgevolg gemaakt. In de relatie tussen het kind en de adoptiefouders ontstaan er door de zwakke adoptie rechtsgevolgen voor wat betreft naam, gezag, huwelijksbeletselen, onderhoudsplichten en erfrechtelijke aanspraken.¹⁰⁰ Dit lijkt mij een gepaste constructie.

In de literatuur bestaat er echter geen eensgezindheid wat betreft de onderhoudsplicht voor de adoptiefouders bij een zwakke adoptie. In tegenstelling tot de voorstellen die Meijdam-Slappendel¹⁰¹ heeft gedaan met betrekking tot de invoering van zogenaamde *relatieve* adoptie pleit Punselie ervoor om aan de zwakke adoptie geen onderhoudsplicht te koppelen. Kinderen die niet in hun eigen gezin kunnen worden verzorgd en opgevoed, zo redeneert Punselie, blijven uiteindelijk een verantwoordelijkheid van de staat, als representant van de samenleving als geheel.¹⁰² Hoewel ik mij ten zeerste kan vinden in de gedachte dat adoptie een kinderbeschermingsmaatregel is en de bescherming van kinderen die niet in hun eigen gezin kunnen opgroeien een taak is die de staat toebehoort, vind ik niet dat wanneer de staat deze taak uitbesteedt aan natuurlijke personen, de staat de financiële eindverantwoordelijkheid moet blijven behouden. Het feit dat ouders een kind volledig juridisch in hun gezin willen opnemen brengt mijn inziens verantwoordelijkheden met zich mee. Ook pleegouders die de band met hun pleegkind dat geheel in hun gezin is ingegroeid, graag juridisch willen bevestigen, moeten zich realiseren dat een zwakke adoptie een grote stap is en dat dit verantwoordelijkheden met zich meebrengt, waaronder financiële. Dit betekent dat de onderhoudsplicht bij de adoptiefouders komt te liggen en die natuurlijke ouders hun financiële verantwoordelijkheid verliezen.

Punselie beschrijft dat als een kind in een gezin is opgenomen, daarin is ingegroeid, er een emotionele band is ontstaan tussen kind en gezin, de juridische bevestiging van de plaats die het kind in het nieuwe gezin heeft verkregen van grote waarde zal zijn voor dit kind.¹⁰³ Zoals al eerder betoogd is de sterke adoptie zoals we deze in het Nederlandse recht tot op heden kennen geen geschikte rechtsfiguur om de continuïteit in de opvoeding van het kind in kwestie nader vorm te geven. Het in juridische zin abstraheren van de biologische herkomst van een kind, is niet altijd in zijn belang, terwijl het vestigen van familierechtelijke betrekkingen met het gezin waarin het kind opgroeit wel in zijn belang kan zijn.¹⁰⁴ Een vorm van zwakke adoptie zou mijns inziens dan ook beter recht doen aan beide belangen. De psychologen Kalverboer en Zijlstra publiceerden in 2006 een model aan de hand waarvan het

¹⁰⁰ Kamerstukken II 1998/99, 26 673, nr. 3 (MvT).

¹⁰¹ Meijdam-Slappendel 1996.

¹⁰² Punselie 2006a.

¹⁰³ Punselie 2006a, p. 116.

¹⁰⁴ Punselie 2006b.

begrip 'het belang van het kind' kan worden geoperationaliseerd. Een van de ijkpunten die is opgenomen in dit model is de continuïteit en stabiliteit.¹⁰⁵

3. 7. Slot.

Uit de invoering in 2001 van het vereiste dat een verzoek tot adoptie slechts kan worden toegewezen als het kind van zijn ouder(s) in de hoedanigheid van ouder niets meer te verwachten heeft, blijkt duidelijk dat de wetgever met het instituut adoptie terughoudend wenst om te gaan.¹⁰⁶ Daarentegen is in de rechtspraak herhaaldelijk niet of minder terughoudend omgesprongen met het toewijzen van een adoptie. Maar kan dat anders? De rechter moet in ieder concreet geval een beslissing nemen en alternatieven zijn vaak ingewikkeld. De sterke adoptie staat volop ter discussie. En dat is naar mijn mening terecht, daar het uitspreken van een volledige adoptie geen recht doet aan het belang van het kind waarvoor het in stand houden van banden met de (natuurlijke) familie wezenlijk wordt geacht.

Van de hierboven genoemde alternatieven voor de opvoeding als het kind niet door de eigen ouder kan worden opgevoed, te weten pleegzorg en de Kafala blijkt mijn inziens dat een versterkte vorm van pleegzorg en de invoering van een zwakker adoptie voor de Nederlandse situatie de best denkbare oplossingen zijn om illegale adoptie tegen te gaan.

In het volgende en afsluitende hoofdstuk zullen conclusies worden geformuleerd wat betreft de toekomst van de adoptie in Nederland. Aan de hand de resultaten van de nadere bestudering van de verschillende verschijningsvormen van adoptie en het bestaande alternatief voor adoptie, te weten de pleegzorg, zullen aanbevelingen worden geformuleerd.

¹⁰⁵ Kalverboer & Zijlstra 2006.

¹⁰⁶ Punselie 2006a, p. 130.

4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.

4.1. Adoptie.

Sommige ouders zien adoptie als een manier om een hulpbehoevend kind een kans te geven op een betere toekomst; zij willen het minderjarige kind helpen. Het overgrote deel van aspirant- adoptiefouders echter ziet in adoptie de mogelijkheid om tóch een gezin te kunnen starten en wel omdat het langs natuurlijke weg niet mogelijk is gebleken een eigen kind te krijgen. Vaak hebben de wensouders al vele pogingen (hormoonstimulatie, bevruchtingstechnieken e.d.) gedaan om hierin verandering te brengen. Deze kinderwens is alleszins begrijpelijk. De toevlucht in adoptie heeft echter lastige aspecten, ook al wordt adoptie gezien als (de vaak laatste mogelijkheid om) een ‘eigen’ kind te krijgen. Mijns inziens bestaat over adoptie en in het bijzonder over interlandelijke adoptie een verkeerd beeld, want ook al wordt - na het doorlopen van een succesvolle adoptieprocedure - het minderjarige kind juridisch het kind van zijn of haar adoptieouders, feitelijk (biologisch) blijft het kind van een andere ouder. Het kind zal nooit hetzelfde DNA hebben als zijn adoptiefouders, nooit dezelfde genetische kenmerken vertonen en de biologische band met zijn of haar verwekkers zal nooit verdwijnen.

Dit brengt gevolgen met zich mee. Adoptiefouders moeten extra investeren in de opvoeding en verzorging van hun adoptiekind. Het feit dat een adoptiekind een andere oorsprong heeft brengt additionele opvoedingstaken met zich mee en het in de praktijk brengen hiervan kan veel energie vergen.¹⁰⁷ Van alle adoptiefouders voelt bijna de helft (49%) gedurende de opvoeding van hun kind de behoefte om professionele hulp te vragen en professioneel advies te krijgen.¹⁰⁸

Een onderzoek van de Universiteit van Liverpool laat zien dat interlandelijke adoptie geen bijdrage levert aan het verminderen van het aantal kinderen in kinderverhuizen.¹⁰⁹ Ook in dit onderzoek werd de dringende noodzaak benadrukt om internationaal de adoptiesystemen te hervormen zodat deze niet meer door de markt gestuurd worden. Alleen op deze manier kan het belang van het kind voorop worden gesteld. Uitgangspunt bij de conclusies die in dit hoofdstuk worden getrokken is dan ook dat om een vermindering in het aantal misstanden wat betreft kinderhandel en adoptieschandalen te bewerkstelligen primair in de herkomst landen hervormingen moeten plaatsvinden. De initiatieven voor zorg, begeleiding,

¹⁰⁷ Zie over die mogelijke problemen waarmee adoptiekinderen te maken kunnen krijgen: Van Egmond 2001.

¹⁰⁸ Dorrestijn 2007, p. 41.

¹⁰⁹ Chou & Browne 2008.

opvoedingsondersteuning, pleegzorg en beleid gericht op mentaliteitsverandering in al de landen van herkomst moeten worden ondersteund. De maatregelen die we in Nederland kunnen treffen zijn secundair maar desalniettemin noodzakelijk. De adoptiemarkt heeft immers twee kanten. Internationaal moet er aandacht worden besteed aan de aanbodzijde in de landen van herkomst. Echter, in Nederland kan worden getracht de vraagzijde, en daarmee de druk op de adoptiemarkt te verminderen.

4.2. De toekomst van adoptie.

De laatste jaren zijn er veel voorstellen gedaan over hoe invulling te geven aan de toekomst van adoptie in Nederland. In 1992 is door de Nederlandse Gezinsraad een voorstel gedaan tot invoering van een nieuw wettelijk begrip: het sociaal ouderschap.¹¹⁰ Sociaal ouderschap zou de rechtsgevolgen die aan een klassieke volledige adoptie zijn verbonden, namelijk het naamrecht, onderhoud en gezag e.d., loskoppelen van de afstammingsrelatie. Onder sociaal ouderschap, ook wel ouderschap in juridische zin, verstaat de NGR ouderschap dat betrekking heeft op degenen die belast zijn met de daadwerkelijke verzorging en opvoeding van het kind. Er zijn ook stemmen opgegaan om adoptie alleen toe te staan als het een vondeling betreft, wiens identiteit of die van de ouders(s) niet te achterhalen valt.¹¹¹ Meijdam-Slappendel heeft in 1996 onder meer voorstellen gedaan om tot een vorm van zwakke adoptie te komen, die zij heeft aangeduid met de term 'relatieve adoptie' in tegenstelling tot de 'absolute adoptie'.¹¹² Door sommigen wordt gepleit voor een 'pleegzorg-plusvariant'. Hier gaat het om pleegzorg met bepaalde vastgelegde bevoegdheden voor de pleegouders. Bij deze pleegzorg-plusvariant worden er geen familierechtelijke banden gecreëerd tussen pleegouder en kind, maar de bevoegdheden die de pleegouder dan heeft zijn wel aanzienlijk ruimer dan de huidige vorm van pleegouderschap.¹¹³ Schmidt was in 1996 al voorstander van een nieuwe vorm van adoptie. Schmidt pleit hier voor een nieuwe rechtsfiguur die banden schept tussen het kind en zijn adoptiefouders, zonder dat de band met de biologische ouders wordt doorbroken. In onderstaande paragrafen zal worden besproken hoe mijns inziens de toekomst van de adoptie in Nederland ingevuld dient te worden.

¹¹⁰ Moolhuysen-Fasen 1992, p. 101.

¹¹¹ De Langen 2008, p. 62.

¹¹² Meijdam-Slappendel 1996, p. 310.

¹¹³ Vlaardingerbroek 2008, p. 62.

4.3. Ontdekken van een illegale adoptie.

Op het moment dat de rechter wordt geconfronteerd met een adoptieverzoek waarbij de adoptiepapieren niet in orde zijn, of een illegale adoptie wordt opgemerkt opereert de rechter in een grijs gebied. Het belang van het kind kan de balans zowel richting de toewijzing als richting de afwijzing van het adoptieverzoek doen uitslaan. Mijns inziens zou, met inachtneming van de vereisten die zijn neergelegd in artikel 21 IVRK de adoptie niet mogen worden uitgesproken als niet aan de voorwaarden is voldaan en de adoptiepapieren niet compleet zijn. Als de wettelijke bepalingen dit toestaan, zou de rechter er op het moment dat wensouders een kind illegaal in hun gezin hebben opgenomen en dit wordt opgemerkt er in beginsel voor moeten kiezen Bureau Jeugdzorg met de voogdij te belasten. Deze mogelijkheid is er voor de rechter niet altijd, zoals is uiteengezet in paragraaf 3.3.1. Indien de rechter de mogelijkheid niet heeft Bureau Jeugdzorg met de voogdij te belasten kan de rechter de ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing van kind vorderen. Afwijking van dit principe dient mijns inziens met grote terughoudendheid te worden betracht. Het is aan te bevelen dat in de jurisprudentie hieromtrent een vaste lijn wordt ontwikkeld. Op deze wijze staat de deur niet langer op een kier voor wensouders die niet willen of kunnen voldoen aan de vereisten die aan een rechtsgeldige adoptie worden gesteld.

4. 4. Hervorming van de pleegzorg.

De adoptiewens ontstaat in de praktijk na een kinderwens en veelal ook na ingrijpende medische behandelingen. Het juridisch 'hebben' van een kind is van doorslaggevende betekenis bij de keuze voor adoptie. Dat is betreurenswaardig, omdat daarmee pleegzorg op voorhand lijkt afgeserveerd te zijn. De ogenschijnlijk zeer grote verschillen tussen de pleegzorg en de adoptie zijn mede debet aan het feit dat in Nederland ongeveer 1000 kinderen wachten op een plekje in een gezin, terwijl er talloze aspirant-adoptiefouders jaren lang wachten op de plaatsing van een buitenlands kind in hun gezin. Pleegouders en adoptiefouders hebben beide de dagelijkse zorg en opvoeding voor het kind in kwestie maar adoptieouders hebben ouderlijk gezag, pleegouders niet. Pleegouders kunnen dientengevolge ook niet zelfstandig beslissingen nemen over bijvoorbeeld schoolkeuze, medische behandeling en dergelijke.

De praktijk in Nederland wijst uit dat adoptie en pleegzorg twee gescheiden werelden zijn.¹¹⁴ Mijns inziens zouden deze twee werelden dichterbij elkaar moeten worden gebracht.

¹¹⁴ Juffer 2006.

Aspirant-adoptiefouders vormen mogelijk potentiële (zo gewenste) pleegouders. Het verdient aanbeveling dat er een brug wordt geslagen tussen de adoptie en de pleegzorg. Dit met het doel dat op de langere termijn adoptiezorg en pleegzorg bij elkaar gaan horen, en een continuüm gaan vormen in zorgvoorzieningen voor kinderen die geen gezin hebben – tijdelijk of permanent.¹¹⁵ Een vorm van versterkt pleegouderschap zou een bijdrage kunnen leveren aan een oplossing voor de problemen in zowel de pleegzorg als de adoptiemarkt omdat het (onder bepaalde omstandigheden) toekennen van meer bevoegdheden aan pleegouders het gat, dat nu bestaat tussen de adoptie en de pleegzorg helpt te verkleinen. Bij een vorm van versterkt pleegouderschap denk ik aan een regeling die voorkomt dat het kind door de ouders weer wordt weggehaald en het mogelijk maakt dat bepaalde beslissingen door de pleegouders zelf mogen worden genomen (zoals een paspoort aanvragen, het doen wijzigen van de achternaam van het kind in die van de pleegouders, toestemming voor een medische behandeling geven en dergelijke).¹¹⁶

4. 5. Invoering van de zwakke adoptie.

Er gaan steeds meer stemmen op voor (onderzoek naar) de invoering van de zwakke adoptie. De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming heeft in 2005 een advies uitgebracht waarin wordt gepleit voor de invoering van de zwakke adoptie. De Raad zet in dit advies vraagtekens bij de vanzelfsprekendheid van het adopteren van kinderen en de vorm waarin dat in Nederland is gegoten. De Raad ziet een aantal argumenten voor het toepassen van een zwakkere vorm van adoptie. Dit standpunt is mede gevormd op basis van het aan artikel 8 EVRM ontleende uitgangspunt dat (geadopteerde) kinderen zo min mogelijk worden belemmerd in de toegang tot hun biologische ouders. Wat al de eerder besproken varianten van de adoptie gemeen hebben is de gedachte dat er een constructie in het leven moet worden geroepen die minder ver gaat dan de adoptie en waarbij meer recht wordt gedaan aan de belangen van het kind om op te groeien in een stabiele omgeving. Sterke adoptie heeft een volledige breuk met de echte ouders en het land van herkomst tot gevolg. Dit zorgt voor een discontinuïteit in het leven van het adoptiekind, wat soms ellendige gevolgen kan hebben voor de ontwikkeling van dit kind.¹¹⁷ De discussie of adoptie moet worden gezien als een vorm van kindbescherming of als een mogelijkheid om afstammingsbanden te creëren kan wat mij betreft gesloten worden. Adoptie is een kindbeschermingsmaatregel en mag volgens mij nimmer gezien worden als een manier om een oplossing te bieden aan

¹¹⁵ Vinke 2007.

¹¹⁶ Vlaardingerbroek, 2008a, p. 67.

¹¹⁷ Van Egmond 2001.

ongewenste kinderloosheid. Adoptie van een kind creëert voornamelijk een duurzame op (hopelijk wederzijdse) affectie gebaseerde zorg- en opvoedingsrelatie tussen het kind en zijn verzorgers.

Adoptie is het aannemen van een kind als eigen kind en geeft adoptiefouders een rechtspositie die overeenkomt met die van eigen ouders die het gezag over hun kinderen uitoefenen. Zekerheid voor de adoptiefouders en het kind met betrekking tot het ongestoord voorduren van de gezinsverhouding is steeds gezien als het belangrijkste motief voor de verwezenlijking van een wettelijke regeling van de adoptie.¹¹⁸ In de recente geschiedenis wordt het echter steeds meer duidelijk dat het van groot belang is om de bloedbanden scherp in het oog te houden. Alleen al uit de hoeveelheid aanvragen die het televisieprogramma *Spoorloos* van de KRO wekelijks ontvangt ¹¹⁹ is te herleiden dat voor zeer veel mensen de vraag naar hun afkomst zeer belangrijk is. De vraag die hier gesteld moet worden is of het feit dat in Nederland alleen een sterke vorm van adoptie bestaat wel recht doet aan de belangen van (aspirant) adoptiekinderen. Deze vraag dient mijns inziens ontkennend te worden beantwoord; we kunnen het ons niet permitteren om in het Nederlandse recht alleen de sterke adoptie te handhaven als wij ons willen (en moeten) richten op de belangen van het kind, zoals deze worden gegarandeerd door het IVRK. ¹²⁰

4. 6. Slot.

Het antwoord op de vraag op welke wijze aan het verschijnsel van illegale adoptie zo effectief mogelijk een halt kan worden toegeroepen, met inachtneming van het in het Haags adoptieverdrag beschreven belang van het kind, bevat meerdere aspecten.

De druk op de adoptiemarkt moet worden beperkt. Hier kan mede voor worden gezorgd door meer aandacht in de voorlichting van aspirant-adoptiefouders te schenken aan de mogelijkheden van het pleegouderschap. Mijns inziens is het aan te bevelen dat de selectie voor adoptie en pleegzorg door hetzelfde orgaan wordt verzorgd zodat een goed geïnformeerde afweging kan worden gemaakt door aspirant-pleeg of adoptieouders kan worden gemaakt.¹²¹ Een vorm van versterkt pleegouderschap zou een bijdrage kunnen leveren een oplossing voor de problemen in zowel de pleegzorg als de adoptiemarkt. Door de positie van de pleegzorg te verbeteren zou de druk die nu nog bestaat op de adoptiemarkt

¹¹⁸ Van der Linden 2006, p. 84.

¹¹⁹ Dit zijn er een paar duizend jaar, zie Vertegaal 2000.

¹²⁰ Van der Linden 2006, p. 85.

¹²¹ Van der Linden 2006, p. 85.

worden kunnen worden terug gebracht doordat een deel van de huidige aspirant-adoptiefouders dan mogelijk eerder opteert voor een pleegkind.

Een ander aspect dat aandacht vereist is de huidige vorm van adoptie. Er moet een rechtsvorm in het leven moeten worden geroepen waarbij een (familie)rechtelijke betrekking met de adoptiefouders worden gecreëerd, naast de familierechtelijke betrekkingen met de biologische ouders. Het uitspreken van een zwakke adoptie doet mijn inziens recht aan het belang van het kind om de band met zijn biologische ouders te behouden mede als zijn belang van het vestigen van familierechtelijke betrekkingen met het gezin waarin het kind opgroeit. Het invoeren van een zwakke vorm van adoptie kan naar mijn mening, mits er een adequate voorlichting plaatsvindt aan aspirant-adoptiefouders, een bijdrage noodzakelijke leveren aan de omslag in denken over het imago van pleegzorg versus adoptie. Het feit dat bij een zwakke adoptie de familierechtelijke banden juridisch in stand worden gehouden is voor wensouders een heldere *reminder* dat het bij adoptie feitelijk gaat om een kind van een ander, dat op hun naam wordt gezet. Naar mijn mening zou de invoering van een zwakke vorm van adoptie kunnen bijdragen aan het overbruggen van de kloof die bestaat tussen het imago van adoptie enerzijds en die van de pleegzorg anderzijds.

Adoptie was aanvankelijk bedoeld voor het bieden van zekerheid aan een in een pleeggezin wonend pleegkind dat het zijn verdere jeugd in dat pleeggezin mag doorbrengen. In dergelijke situaties komt adoptie tegenwoordig echter vrijwel niet meer voor. Een belangrijke reden hiervoor lijkt het vergaande gevolg van de sterke vorm van adoptie te zijn: het ten gunste van nieuwe familierechtelijke betrekkingen verbreken van de oude betrekkingen¹²² Het invoeren van een zwakke vorm van adoptie draagt bij aan het creëren van een continu hulpverleningstraject doordat de zwakke adoptie van een pleegkind na langdurig verblijf in het pleeggezin eerder gerechtvaardigd is omdat de banden met de natuurlijke familie niet hoeven te worden doorbroken.

Illegale adoptie kan vrees ik, nooit volledig worden uitgebannen, er zullen altijd personen zijn die aan hun kinderwens gehoor geven door op illegale wijze een kind op hun naam te zetten. De kinderwens die bij veel aspirant adoptiefouders bestaat kan niet worden verminderd. Wel kan worden geprobeerd de stap naar adoptie iets minder vanzelfsprekend te maken. Door een goede voorlichting, versterking van de rechten van pleegouders, een betere samenwerking tussen de pleegzorg en adoptie-instellingen kan de pleegzorg als reëel alternatief op de adoptie worden geprofileerd.

¹²² Punselie 2006a, p. 50.

De discussie over de invoering van een vorm van zwakke adoptie duurt al jaren. Het zou de Nederlandse regering en het Nederlandse Parlement niet misstaan nu ernst te maken met het in behandeling nemen van de talloze adviezen¹²³ die al zijn gemaakt met betrekking tot een heroverweging van het Nederlandse adoptiesysteem. Ik beveel dan ook ten sterkste aan dat er haast wordt gemaakt wat betreft de invoering van een zwakke vorm van adoptie, een vorm van adoptie waarbij nieuwe familierechtelijke betrekkingen naast de oude betrekkingen worden gevestigd. De belangen van kinderen wereldwijd zouden hiermee gediend worden want het in stand houden van banden met de (natuurlijke) familie wordt wezenlijk geacht met het oog op het belang van het kind.

¹²³ Meijdam-Slappendel 2006, Schmidt 1996, Van Raak-Kuiper 2006, Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2005.

Publicaties

CBS 2006

CBS, *Een halve eeuw adopties in Nederland*, 2006 (Via www.cbs.nl).

Chou & Browne 2008

S. Chou en K. Browne, 'The relationship between institutional care and the international adoption of children in Europe', in: *Adoption & Fostering vol. 32 Nr. 1*, 2008.

Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie 2008

Commissie lesbisch ouderschap en interlandelijke adoptie, *Rapport interlandelijke adoptie 'Alles van waarde is weerloos'*, 2008.

Doek 2004

J.E. Doek, 'Pleegkinderen en hun rechten', in: *Ars Aequi 53 nr. 7/8*, 2004.

Dorrestijn 2007

A. Dorrestijn, *Gewoon bijzondere ouders, onderzoek naar ondersteuningswensen van ouders met een adoptiekind*, PON instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant, 2007.

Van Egmond 2001

G. van Egmond, *Bodemloos bestaan, het Geen-Bodem-Syndroom, Problemen met adoptiekinderen'*, Ambo: Amsterdam, 2001.

Federatie Pleegzorg Nederland 2003

Federatie Pleegzorg Nederland, *Factsheet Pleegzorg*, 2003 (via www.pleegzorg.nl).

Hoksbergen & Walenkamp 2002

R.A.C. Hoksbergen & H. Walenkamp, *Adoptie: een levenslang dilemma*, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 2000.

ISS/IRC 2005

International Reference Centre for the Rights of Children Deprived of their Family (ISS/IRC), *Fact sheet nr. 1*, 2005.

Juffer 2002

F. Juffer, *Adoptie: een optie voor kind en gezin?*, inaugurele rede, universiteit van Leiden, 2002.

Juffer 2006

F. Juffer, *De pleegzorg is het kind van de rekening. Meer juridische zekerheid gewenst*, Universiteit Leiden, 2006.

Kalverboer & Zijlstra 2006

M. Kalverboer en E. Zijlstra, *Het belang van het kind in het Nederlands recht; Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*, Amsterdam: SWP, 2006.

De Langen 1990

M. De Langen, 'de betekenis van art 8. EVRM voor familierecht, Artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens', in: *Handelingen NJV 1990*: Zwolle, 1990.

Lenters 2006

H. Lenters, 'Interlandelijke adoptie: drie beginselen', in: *FJR 16*, 2006.

Van der Linden 2006

P. Van der Linden, *Adoptierecht, monografieën familie, jeugd en recht*, Sdu juridisch: Den Haag 2006.

Meuwese e.a. 2005

S. Meuwese & M. Blaak & M. Kaandorp, *Handboek internationaal jeugdrecht*, Ars Aequi, Juridische Uitgeverij, 2005.

Meijdam-Slappendel 1996

M. Meijdam-Slappendel, *De adoptie in Nederland*, (diss. Leiden) 1996

Moolhuysen-Fasen 1992

C.M.I. Moolhuysen-Fasen, 'Nederlandse Gezinsraad', in: *FJR 14*, 1992, nr.5, 1992

Post 2007

R. Post, *Romania - for export only; the untold story of the Romanian 'orphans'*, 2007.

Post 2008

R. Post, 'De perverse effecten van het Haags Adoptieverdrag', in: *Adoptie onder vuur, Justitiële verkenningen*, JGR 34, nr. 7, 2008.

Punselie 2006a

E. Punselie, *Voor een pleegkind met recht een toekomst: een studie naar de (rechts)positie van (pleeg)ouders en (pleeg)kinderen in geval van langdurige uithuisplaatsing*, Proefschrift Universiteit Leiden, 2006.

Punselie 2006b

E.C.C. Punselie, 'Na vijftig jaar toch zwakke adoptie in Nederland?' in: *FJR 2006, 14*, 2006

Raad van Europa 2000

Raad van Europa, *International adoption: respecting children's rights*, 2000 (<http://assembly.coe.int>).

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2005

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, '*advies inzake (interlandelijke)adoptie: sterk of zwak?*' 2005.

Van Raak-Kuiper 2007

J.A.E. van Raak-Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Nijmegen, 2007

Saclier 1999

C. Saclier, 'Children and Adoption: Which rights and Whose', in: *Unicef Innocenti digest* 4, 1999.

Schmidt 1996

G.E. Schmidt, *Sterke en zwakke adopties. Een rechtsvergelijkend onderzoek* (diss. Amsterdam UvA), Den Haag: T.M.C. Asser Instituut 1996.

Seedorf 2006

T. E. G. Seedorf, 'Interlandelijke adoptie; jurisprudentie houvast voor aspirant adoptiefouders zonder beginseltoestemming?' in: *FJR 17*, 2006.

Selman 2006

P. Selman, 'Trends in intercountry adoption: analysis of data from 20 receiving countries, 1998-2004', in: *Journal of Population Research*, jrg. 2, 2006

Slot 2008

B.M.J. Slot, 'Adoptie en welvaart; Een analyse van vraag en aanbod van adoptiekinderen', in: *Adoptie onder vuur, Justitiële verkenningen, JGR 34, nr. 7, 2008.*

Vertegaal 2000

P. Vertegaal, ' *Spoorloos*', *Adoptie een levenslang dilemma*, Bohn Stafleu Van Loghum: Houten/Diegem, 2000

Vinke 2007

A. Vinke, *Adoptiemanifest: Adoptie in 2007, verbindingen leggen*, ADOC 2007 (via www.adoptionresearch.nl).

Vlaardingerbroek e.a. 2008a

P. Vlaardingerbroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer 2008.

Vlaardingerbroek 2008b

P. Vlaardingerbroek, 'Alternatieve voor (interlandelijke) adoptie', in: *Adoptie onder vuur, Justitiële verkenningen, JRG 34, nr. 7, 2008.*

Wortmann & van Duijvendijk-Brand 2009

S.F.M Wortmann & J. van Duijvendijk-Brand, *Compendium Personen- en familierecht*, Kluwer 2009.

Memorie van Toelichting

Kamerstukken II 1998/99, 26 673, nr. 3 (MvT)

Rechtbank Amsterdam 16 mei, 1961 NJ 1961.

Gerechtshof Amsterdam 16 maart 2000, LJN: AA5155.

Hoge raad 1 december 2000, LJN: AA8715.

Rechtbank Utrecht 24 juli 2002, LJN: AN9168.

Rechtbank 's-Gravenhage 22 oktober 2003, LJN: AN7583.

Rechtbank Utrecht 15 november 2003, LJN: AN9156.

Rechtbank Groningen 9 november 2004, LJN: AS4787.

Rechtbank Leeuwarden 9 februari 2005, LJN: AS9135.

Rechtbank Utrecht 5 oktober 2005, LJN AU8343.

Rechtbank Utrecht 26 oktober 2005, LJN: AU4934.

Rechtbank Assen 15 juni 2005, LJN: AT7617.

Rechtbank Arnhem 4 juli 2005, LJN: AV0890.

Rechtbank Almelo 17 mei 2006, LJN: AX2160.

Rechtbank Utrecht 07 mei 2008, LJN: BD1068.

Rechtbank Zwolle, 27 november 2008, LJN: BG5827,

nr. 34986/97, NJCB jrg. 24 (1999) nr. 4.

